

**ESMOND HENRIK,
ANNA KIRÁLYNŐ Ő FELSÉGE
EZREDESÉNEK
ÖNÉLETRAJZA.**

REGÉNY.

**ÍRTA
THACKERAY M. W.**

**ANGOLBÓL FORDÍTOTTÁK
SZÁSZ KÁROLY és SZÁSZ BÉLA**

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-7002-00-5

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

ELŐBESZÉD.....	7
ELSŐ KÖNYV.	17
ESMOND HENRIK IFJUSÁGA, A CAMBRIDGEI SZENT- HÁROMSÁG-KOLLEGIUMBÓL KILÉPÉSE IDEJÉIG.	17
ELSŐ KÖNYV.....	17
ELSŐ FEJEZET. Előadja, miként jött Ferencz, negyedik viscount Castlewoodba?	23
MÁSODIK FEJEZET. Értesítések a castlewoodhalli Esmond-családról.	33
HARMADIK FEJEZET. A harmadik gróf, Tamás idejében lakást változtatok és Izabella apródja leszek.	46
NEGYEDIK FEJEZET. Egy katolikus pap felügyelete alá helyeznek, ki e vallásban nevel. - Castlewood grófné.	67
ÖTÖDIK FEJEZET. Uraságom összeesküvést forral II. Jakab király visszahelyezésére.	78
HATODIK FEJEZET. Az összeesküvés kimenetele. Tamás, harmadik Castlewood gróf halála. A grófnő elfogatása.	99
HETEDIK FEJEZET. Árván maradok Castlewoodban s itt szíves pártfogókra találok.....	125
NYOLCZADIK FEJEZET. <i>Derűre boru.</i>	139
KILENCZEDIK FEJEZET. Himlős vagyok. - Castlewoodot odahagyni készülök.	155

TIZEDIK FEJEZET. Cambridge-be menve, ott nem sok jót teszek.	189
TIZENEGYEDIK FEJEZET. Szűnidőre haza megyek Castlewoodba s csontvázat találok a háznál.	201
TIZENKETTEDIK FEJEZET. Mohun gróf megjelenik, de nem jóban jár.	222
TIZENHARMADIK FEJEZET. Mohun gróf elmegy, de csak átkot hagy a házban.	240
TIZENNEGYEDIK FEJEZET. Mi is követjük őt Londonba.	264
MÁSODIK KÖNYV.	293
ESMOND ÚR KATONAI ÉLETÉRŐL S EGYÉB AZ ESMOND CSALÁDOT ILLETŐ DOLGOKRÓL SZÓL.	293
ELSŐ FEJEZET. Fogházban vagyok, hol látogatást kapok, de vigaszt nem.	293
MÁSODIK FEJEZET. Fogságom megszűnik, de bánatom nem.....	310
HARMADIK FEJEZET. A királyné szolgálatába lépek, a hadseregbe.	324
NEGYEDIK FEJEZET. <i>Visszapillantás.</i>	340
ÖTÖDIK FEJEZET. Részt veszek a vigo-bay-i expedícióban, sós vizet kóstolok, s puskaport szagolok.....	350
HATODIK FEJEZET. Deczember 29-dike.....	368
HETEDIK FEJEZET. Walcote-on szívesen fogadnak.	381

NYOLCZADIK FEJEZET. <i>Családi terécselés.</i>	399
KILENCZEDIK FEJEZET. Részt veszek az 1704-iki hadjáratban.	411
TIZEDIK FEJEZET. Régi történet egy bolondról és egy nőről.	427
TIZENEGYEDIK FEJEZET. A híres Addison József... ..	442
TIZENKETTEDIK FEJEZET. Századossá leszek az 1706- diki hadjáratban.	462
TIZENHARMADIK FEJEZET. Flandriában egy régi ismerősömmel találkozom, föltalálom anyám sírját és saját bölcsőmet.	471
TIZENNEGYEDIK FEJEZET. Az 1707-1708-diki hadjárat.	493
TIZENÖTÖDIK FEJEZET. Webb tábornok megnyeri a wynendaeli csatát.	506
HARMADIK KÖNYV.	554
ESMOND UTOLSÓ VISZONTAGSÁGAI ANGLIÁBAN. ..	554
ELSŐ FEJEZET. Csataim- s sebeimnek végét érem.	554
MÁSODIK FEJEZET. Hazamegyek s a régi nótát járom.	577
HADMADIK FEJEZET. Egy szám a «Szemlélő»-ből.	602
NEGYEDIK FEJEZET. Beatrix új imádója.....	635
ÖTÖDIK FEJEZET. Mohun utólszor jelenik meg e történetben.....	654
HATODIK FEJEZET. <i>Szegény Beatrix!</i>	679

HETEDIK FEJEZET. Ismét meglátogatom Castlewoodot.	689
NYOLCZADIK FEJEZET. Franciaországba megyek, s egy arczképet hozok haza, Rigaudtól.	707
KILENCZEDIK FEJEZET. Az arczkép eredetije Angliába jő.	724
TIZEDIK FEJEZET. Nagyon kitűnő vendéget fogadunk Kensingtonban.	748
TIZENEGYEDIK FEJEZET. Vendégünk elhagy bennünket, mert nincs megelégedve vendégszeretetünkkel.	773
TIZENKETTEDEK FEJEZET. Nagy tervről szól - és hogy ki áll útjában.	791
TIZENHARMADIK FEJEZET. 1714. <i>augustus 1-seje.</i> ..	801

ELŐBESZÉD.

A virginiai Esmondok.

A castlewoodi uradalom Virginiában, melyet I. Károly király adományozott elődeinknek, némi viszonzásul az Esmond-család által ő felsége ügyében tett áldozatokért, Westmoreland grófságban fekszik, a Potomac és Rappahannoc folyók közt, és még egyszer akkora mint egy angol herczegség, bár jövedelme kezdetben csak igen csekély vala. Úgy van, őseink birtokába kerülése után csaknem nyolczvan évig, ültetvényeink oly felügyelők kezén voltak, kik egymásután szedték meg magokat, míg mindössze néhány csomó dohány volt az egész jövedelem, mit családunk, a restauratio után még sokáig, virginiai birtokából huzott.

Tisztelt és szeretett atyám, Esmond Henrik ezredes, kinek önmaga által megírt történetét tartalmazzák e kötetek, 1718-ban jött Virginiába s építé castlewoodi házát, állandóan ide telepedvén. Angliában folytatott hosszú viharos élet után, hátralévő éveit nyugalomban s becsületben élte le itt; mennyire szeretve s tisztelve minden polgártársától, mily kimondhatatlan drága volt családjának, nem szükség mondanom. Egész élete jótétemény volt mindazoknak, kik vele

összeköttetésben álltak. Barátai jó példát, jó tanácsot s a legbőkezűbb fogadtatást nyertek nála; alárendeltjei szíves gondoskodásában részesültek; közvetlen családja tagjaira pedig a szeretet és gondoskodás oly végetlen kincsét árasztotta, melyre - mi legalább - gondolni sem tudunk tisztelet és hála érzete nélkül, s fiam gyermekei, akár itt a mi köztársaságunkban, akár otthon a folyvást szeretett anyaországban, melytől minket az utóbbi idők viszáljai választottak el, legyen lakásuk, bizonyosan büszkék lesznek, hogy oly embertől származnak, ki minden tekintetben oly valódi nemes volt.

Édes anyám 1736-ban halt meg, kevéssel Angliából visszatértünk után, hova engem szülőim nevelés végett vittek volt, s hol férjemmel Warrington úrral megismerkedtem, kit gyermekeim soha sem láttak. Midőn az égnek tetszett őt, ifjúsága virágában, csak néhány havi boldog házasság után, elragadni tőlem, fölűlésem az e csapás által okozott mély bánatból főképp drága atyám gyöngédségének köszönhettem, és még azon istenáldásnak, mit két szeretett fiacskám születésében nyerék. Én tudom, hogy az a végzetes viszál, mi őket a politikában egymástól elkülönzé, szívöket soha nem idegenítette el; s mivel én is egyaránt tudom szeretni őket, akár a király, akár a köztársaság színeit viselik, bizonyos vagyok benne, hogy ők is szeretnek

engem s egymást, és mindenek felett őt: atyámat s atyjokat, gyermekkoruk legkedvesb barátját, azt a nemes férfit, ki őket kicsinységöktől fogva az igazság, szeretet és becsület ismeretében s gyakorlásában nevelte.

Gyermekeim soha sem felejtendik tisztelt nagyatyjok arczát s alakját; szeretném ha rajzolni tudnék (atyuskám igen jól tudott), hogy meghagyhatnám, maradékaink számára, annak képét, ki oly jó, oly tisztelt vala. Atyám arczsine barna volt, homloka igen magas, szeme kökény, árnyalva szemöldeitől, melyek még soká feketék maradtak, midőn haja már fehér vala. Orra sasorr, mosolya rendkívül kedves volt. Mily jól emlékszem reá és mégis minden leírásom mily bágyadtan bírja följújtani, visszaidézni képét! Termete inkább kicsiny volt - nem több mint öt láb hét hüvelyk; gyakran nevetett fiaimon - mert mankóinak nevezé őket - s azt mondta, már nagyobbra nőttek, hogysem reájok támaszkodhatnék. S mégis, bár nagy nem vala, magatartása oly kecs- és méltóságteljes volt, milyet soh'sem láttam ez országban - kivéve talán barátunkat, Mr. Washington, - s a hol csak megjelent, tiszteletet gerjesztett.

Mindennemü testgyakorlatban kitünő, rendkívül serény és hajlékony vala. A vívást különösen kedvelte s fiaimat is igen sokra vitte e művészetben;

úgy annyira, hogy midőn a francziák Mr. Rochambeauval országunkba jöttek - tisztei közül egy sem multa felül Henrikemet - pedig ő nem mérkőzhetett szegény Györgyömmel, ki a király pártján volt, gyászos de dicsőséges függetlenségi harczunkban.

Sem atyám sem anyám nem használt soha hajport, mindkettőjük feje oly fehér volt, mint az ezüst - a mennyire csak vissza tudok reájok emlékezni. Kedves anyám arcának mindvégig megmaradt rendkívül élénk színe és üdesége; nem is hitte senki hogy nem festi magát. Hatvan éves korában is még fiatalnak tetszett s egész hajlékonyságát megtartotta. Csak házunknak az indiánok által történt azon borzasztó ostroma után, mely engem özvegygé tett, mielőtt anya lettem volna, tört meg kedves anyám egészsége is. Soha sem épülhette ki ama napok félelmét s rettegéseit, melyek rám, az alig hathónapos fiatal asszonyra nézve, oly gyászosan végződtek - és meg is halt atyám karjai közt, mielőtt még az én özvegyi esztendőm eltelt volna.

E naptól kezdve, atyám drága s tisztelt életének utolsó napjáig, egyedüli vigaszom és gyönyöröm csak az volt, hogy vele lehettem mint vigasztalója, társa. Azon apró jegyzetekből, melyeket anyám itt-ott tőn ama kötetekben, melyekben atyám európai

életét írta meg - tisztán látszik az a valódi szerelem, melylyel iránta viseltetett, oly szenvedélyes és kizárólagos szerelem, mely azt hiszem lehetlenné tette, hogy kívülre bárkit egyébként, mint csak másodrangú érzéssel szerethessen, minden gondolatai, szeretetének és imádásának ezen egyedüli tárgyában lévén összpontosulva. Tudom, hogy ő előtte soha sem mutatta kedves atyám mennyire szereti lányát; s utolsó legszentebb pillanataiban megvallá előttem ez édes, gyöngéd anya a fölötti bánatát: hogy nem szeretett engem eléggé; meg, féltékenységét atyám iránt, nehogy ez rajta kívül másnak is juttasson gyöngéd érzelmeiből: az intés és szeretet leggyöngédebb és szebb szavaival kötötte szivemre, hogy soha se hagyjam el atyámat, s töltsen be azt a helyet, melyet ő üresen hagy. Úgy hiszem elmondhatom, hogy tiszta lelkiismerettel és kimondhatatlan hálás szívvvel teljesítettem e végrendeletét, és hogy kedves atyám, utolsó órájáig, nem panaszkodhatott leánya szeretetének, hűségének hiányáról.

Csak mióta egészen megismertem őt, mert anyám életében soha sem tárta föl keblét előttem teljesen, s mióta hozzám való szeretetének egész fényét s becsét felfogtam, jutottam oda, hogy megértsem s megbocsássam anyám féltékenységét férje szerelmére, mely, megvallom, életében boszantani szokott vala. Oly becses kincs volt az, hogy nem

csoda, ha ő e birtokot kizárólag akará megtartani, nem tudván rajta senkivel osztozni, még leányával sem.

Bár soha sem hallottam atyámtól durva szót, bámulatos, mily tisztelettel tekintettek reá emberei; s ültetvényünkön a szolgák, mind az Angliából fogadottak, mind a vásárlott négerek, oly készséggel engedelmeskedtek, milyennel a körülöttünk lakó legszigorubb munka-felügyelők sem találkoztak embereik részéről. Soha sem volt bizalmaskodó, bár egészen egyszerű s természetes; ugyanolyan vala a legcsekélyebb emberhez, mint a legnagyobbhoz, szintoly udvarias a fekete néger leányhoz, mint a kormányzó nejéhez. Soha senkinek sem jutott eszébe valami szabadságot venni magának irányában (kivéve egyszer, egy ittas yorki gentlemant; de meg kell vallanom, hogy atyus nem is bocsátott meg neki soha) a legalázatosabb embereket azonnal oly helyzetbe emelte, hogy kényelmesen érezzék magokat vele szemben, a legkevélyebbeket pedig lerántotta komoly, gúnyos modorával, mi miatt rendkívül tartottak tőle az emberek. Udvariasságát nem öltötte fel vasárnapi ruhaként, s nem vetette le ha a társaság elment, az mindig ugyanaz maradt, a mint hogy egyként is volt mindig öltözve, akár családi ebédünkön akár valami nagyszerű lakomakor.

Mondják, hogy szeretett első lenni környezetében, de hol is volt oly kör, melyben nem ő lett volna az első? Midőn nevelésem végett Európába vittek s egy telet Londonban töltöttünk, mostoha testvéremnél lord Castlewoodnál s második nejénél, ő felsége udvaránál láttam néhányat az akkori leghiresebb gentleman-ek közül, s gondolám akkor magamban: ezek egyike sem előbbvaló atyusnál, s a híres lord Bolingbroke, ki Dawley-ből jött hozzánk, ugyanazt mondta, aztán hogy az akkori férfiak nem olyanok, mint az ő fiatal korabeliek. «Asszonyom, - mondá ő, - ha a kegyed atyja az erdőkbe találna menni, az indiánok főnöküknek választanák», s ő lordsága mosolyogva nevezett engem Pocahontásnak.

Másik rokonunkat, Tusher püspök nejét, kiről atyus emlékirataiban oly sokszor történik említés, nem láttam, ámbár mamám meglátogatta őt vidéki lakásán. Nincs bennem semmi büszkeség (mit azzal is megmutattam, hogy beléegyeztem anyám kérésébe, s oly gentlemanhez mentem nőül, ki nem volt több mint egy suffolki baronet ifjabbik fia) azonban illő tisztelettel tekintek nevemre, s csodálkozom hogy' tudja valaki, ki e nevet valaha viselte, azt «Tusher Tamásné asszony»-nyal cserélni fel?

Mellőzöm, mint gyűlöletes s hitelt nem érdemlő híreket (melyeket Európában hallottam, de fiatalabb valék mintsem megérthessem), hogy ezen némben elhagyván családját miként szökött Párisba, a trónkövetelő iránti féltékenységből elárulta annak titkait lord Stairnek, György király követének, s kevésbe mult, hogy a hercegnek halálát nem okozta; miként jött Angliába, ment férjhez ehhez a Mr. Tusherhez, s lett nagy kegyencze György királynak, ki Mr. Tushert elébb esperessé, s később püspökké tette. Én nem láttam e hölgyet, ki jónak látta azon egész idő alatt, míg mi Londonban valánk, kastélyában maradni; de szegény mama, miután meglátogatta őt, mondá, hogy minden szépségét elvesztette; engem is intett, hogy ne igen sokat tartsak azon adományokra, melyeket a természet reám ruházott. Nagyon elkevélyedett, s emlékszem, hogy sógor asszonyom lady Castlewood azt mondta egyszer felőle: «Nem csoda hogy kegyencz lett, mert a király szintúgy öreg és rút kegyenczeket szeret, mint néhai atyja». Mire atyus megjegyzé, «hogy egyik asszony olyan mint a másik, hogy soha sem létezett oly szép nő, mint ez, hogy mi mindent megbocsáthatnánk neki, kivéve szépségét». Erre azután mamám boszankodni látszott, lord Castlewood pedig nevetni kezdett; én természetesen, mint fiatal leányka, az egész beszélgetés tárgyát nem értettem.

Ezen emlékiratok harmadik könyvében elbeszélte körülmények után, atyám s anyám kiköltöztek, miután barátaik javasolták, hogy hagyják el a hazát, azon alkudozások folytán, melyek az emlékiratok második darabja végén vannak elbeszélve. De fivérem hallván, hogy a leendő püspökné asszonyosság miként hagyta el Castlewoodot, s csatlakozott Párisban a trónkövetelőhöz, ezt üldözőbe vette, s herczeg létére megöli vala, ha nem sikerül megszöknie. Mindjárt azután skocziai hadjáratokor, Castlewood annyira fel volt bőszülve ellene, hogy engedelmet kért, mint önkéntes szolgálhatni Argyle herczeg sergében, melylyel szembeszállani a trónkövetelőnek soha sem volt bátorsága, és ettől fogva mylord egészen kibékült a jelenleg uralkodó családdal, melytől még előléptetést is nyert.

Tusher asszony ez időtájt oly boszus volt a trónkövetelő ellen, mint csak rokonai valamelyike lehetne, s dicsekedni szokott, a mint hallottam, hogy ő nem csak visszatérítette mylordot az angol egyházba, hanem angol peerséget is szerze számára, melyet családunk fiatalabb ága bir jelenleg. Nagy barátja volt Sir Robert Walpolenak, s nem volt addig nyugta, míg férje Lambethben nem hál; mint atyám nevetve szokta mondani: azonban a püspök hirteleni szélhűtésben halt el s neje nagyszerű emléket emeltetett neki, s most mindketten ott

alszanak azonegy kő alatt, márvány felhőjü
mennyezettel s angyalokkal magok felett, mert az
első Tusher asszony Castlewoodtól hatvan
mértföldnyire fekszik.

De atyusomnak mind szelleme, mind nevelése,
nagyobbszerű annál mivel nő birhat, s másfelől
európai kalandjai is sokkal érdekesebbek, mint
ebben az országban töltött élete, mely a szeretet s
kötelesség csendes munkái közt telt el, én pedig
nem mondok többet bevezetésképen
emlékirataihoz, s nem is tartóztatom gyermekeimet
tovább, azon történet olvasásától, mely sokkal
érdekesebb, mint az, melyet átélt az ő szerető öreg
anyjok:

Esmond Warrington Rachel.

Castlewood,
November 3. 1778.

Virginia.

ELSŐ KÖNYV.

ESMOND HENRIK IFJUSÁGA, A CAMBRIDGEI SZENT-HÁROMSÁG- KOLLEGIUMBÓL KILÉPÉSE IDEJÉIG.

ELSŐ KÖNYV.

A színészek a régi tragédiákban jambusaikat - a mint olvassuk - dallam után mondták el, álarcz alól beszélve; falábakon jártak és nagy fejdíszet viseltek. Azt gondolták, hogy a tragédia muzsája megkívánja a járulékokat, és hogy mozdulnia sem lehet, ha csak ütemre és mértékre nem. Így Medea királynő gyermekeit lassú zene mellett gyilkolta meg: és

Agamemnon király halottas ének mellett mult ki, míg (hogyan Dryden szavaival éljek) a kar - szabályszerű helyzetben állván körül - dallamos és illemteljes énekkel siratta meg e koronás fők sorsát. A történelem múzsája is ép úgy szertartásokkal vette körül magát, mint testvére, a szinpadé. Ő is álarczot és kothurnust visel, ő is ütemre beszél. Korunkban ő is csak a királyok körülményeivel foglalkozik; ezeknek udvarol, egész hódolattal, felczifrázva, mintha egyéb sem volna, mint udvari szertartások rendezőnéje, mintha semmi köze sem lenne a köznép történetének följegyzésével. Én láttam, öregségében és elgyöngültségében, az agg francia királyt, XIV. Lajost, - a királyság mintáját és jellegét - ki mindig taktusra mozdult, udvarmestere szabályai szerint élt, halt meg, ki egész éltén át hőst akart játszani, de költőiségéből kivetköztetve, csak egy kis ránczos, himlőhelyes öreg ember volt, nagy parókával, ki vörös czipősarkokat hordott, hogy nagyobbnak nézzon ki; hős, ha úgy tetszik, egy könyv, vagy szobor vagy festett terem számára, akár isten római modorban, de Madame Maintenon, vagy borbély, vagy seborvosa Monsieur Fagon előtt semmi több, mint épen csak ember. Vajjon el fogja-e a történelem valaha parókáját dobni, megszűnik-e mindig csak az udvarokon lovagolni? Fogunk-e valaha Francia- és Angolországokról valami egyebet is hallani Versailles és Windsoron kívül?

Láttam Anna királynőt is - ez utóbbi helyen, a mint a park dombjain kopói után vágatott, láttam egyfogatúját hajtani; tüzes; piros arcú nő volt, legkevésbé sem hasonló szobrához, mely kő-hátát a sz. Pál temploma felé fordítja, arcát pedig a Ludgate-Hillen robogó fogatok felé. Sem jobban nevelve, sem okosabb nem volt, mint ön vagy én, noha mi letérdeltünk, ha egy levelet vagy mosdótálat nyújtottunk át neki. Miért térdelne a történelem az időknek végeig? Részemről a mellett vagyok, hogy keljen föl megint térdeiről, s vegyen természetes állást, ne mindig csak bókoljon és hajlongjon, mint egy udvarmester, ne hátrálva csoszogjon kifelé az ajtókon, ha a felség jelen van. Egyszóval jobb szeretném, ha a történelem inkább családias mint hősie lenne, s úgy hiszem, hogy Hogarth és Fielding sokkal jobb fogalmat fognak gyermekeinknek adni a jelenkori Anglia erkölcséről, mint a «Court Gazette» s egyéb hirlapok.

Volt köztünk egy német tiszt, von Webb's, kivel évődni szoktunk, s kiről egy történetet (melynek szerzője én voltam) terjesztettünk el a seregben, hogy t. i. ő idősb fia a császárság örökös-főcsizmahuzójának, és örököse e hivatalnak, melyre elődei mindig büszkék voltak, azon szerencsében részesülvén, hogy husz öltön át mindig egyik császári láb reájok feszült, míg a másiktól a csizmát

lerántották. Hallottam, hogy az öreg lord Castlewood, kinek családi történeteit adják elő részben e kötetek, s ki ép oly jó vérből származott, mint a Stuartok, kiknek szolgálatában állt (egész tuczat skót és angol családot tudnék nevezni, kiken a Stuartok, származási tekintetből, egy cseppet sem tesznek túl) büszkébb volt állására az udvarnál, mint ősi dicsőségére, s hivatalát - mint az éléskamra lordja és a királyi fejde főmestere - oly nagyra becsülte, hogy tönkre tette magát a háládatlan és vesztegető családért, mely néki e hivatalt adá. I. Károly királyért elzálogosította ezüstneműjét, zálogba adta ügyében egész vagyonát, s el is vesztette nagyobb részét e kezességben. Iretoni várában ostromot állott ki, hol testvére, Tamás, magát megadta (ki később a köztársasággal egyezkedett, mit bátyja neki soha sem bocsátott meg), s hol második testvére Edward, ki az egyházi pályát választá, a castlewoodi toronynál elesett, mint lelkész, egyszersmind tüzér is, működvén.

E határozott régi royalista, ki a király mellett állott, míg háza szétromboltaték, egyetlen fiával - akkor még csak gyermekkel - menekült, hogy azonnal ismét visszatérjen s a worcesteri csatában részt vegyen. E szerencsétlen ütközetben Esmond Eusták elesett, s Castlewood megint külföldre menekült, s ezóta - és a restauratio után - soha sem hagyta el az uralkodó udvarát (kinek visszatérteért hálákat

adunk köz-imakönyvünkben) ki eladta országát, s a francia királytól meg hagyta magát vásároltatni.

Mi meghatóbb, mint egy nagy király, számkivetésben? Ki méltóbb a tiszteletre, mint egy derék ember a szerencsétlenségben? Mr. Addison ily alakot festett nagy «Cato»-jában. De képzeljük a menekülő Catót részegen egy korcsmában, térdein egy-egy feslett nő, egy tuczat hű és részeg czimborától körülvéve; előtte a korcsmáros, számlája kifizetését követelve, és a balsors méltósága nyomban oda van. A történelem múzsája szégyenpirral fordul el ily aljas jelenettől, s az ajtót - melyre a száműzött adóssága van felkrétázva - becsukja előtte, kupái és pipái s a korcsmai dalok előtt, melyeket ő és barátjai dallanak. Ostade vagy Mieris kellene ily embert lefesteni, mint Károly. A Knellerek és Le Brunok csak otromba esetlen allegoriákat tudnak teremteni, s előttem mindig istenkáromlásnak látszott az Olympot ilyes, bortól mocskos istenség számára, milyen ez is volt, venni igénybe.

Castlewood grófról, a király hivéről, ki mintegy saját fiának árvája, csak hűsége miatt jutott tönkre, ki vitézsége jeléül nem egy sebet horda testén s száműzetésben aggott meg: rokonainak úgy hiszem inkább hallgatni illenék; nem pedig kigyót-békát kiáltani reá, a miért szegény öregségére borba

merült, s még oda hívni a járó-kelőket, hogy kinevessék kipirult arczát s fehér haját. Avagy a folyó azért ered a hegyből tisztán és szabadon, hogy szép legelőkön átcsörögjön, dús és kövér haszonbér-földeket itasson, s végre undok mocsárba veszszen el? Sok szépen kezdődött élet nem ér jobb véget, de a szemlélőnek nem kellene a tisztelet és kimélet egy neme nélkül tekintenie az ily pályára, midőn folyását nyomozza.

Sokkal több változást láttam az életben, semhogy mindjárt levegyem kalapom és éljent kiáltok, midőn aranyozott kocsi robog el mellettem, s csekély tehetségemtől kitelhetőleg mindig azon vagyok, hogy gyalog járó társaim ne bámuljanak igen az olyannak, ne ujongjanak igen hangosan. A lord-mayor az ott, ki teljes pompájában lépdél pástétom ebédhez, vagy a tanácsházba? A szegény Jack az amott, a newgatei gyászmenetben, a végrehajtó bíró és alabárdosok kíséretében, a mint utolsó órájára a Tyburnra¹ viszik? Szívembe pillantok, s elgondolom, hogy érek annyit, mint az én lord-mayorom, s megismerem, hogy vagyok oly rossz, mint a szegény Jack, ki Tyburnra jutott. Adjatok csak nekem aranylánczot, piros palástot s egy puddingot elébem: s fogadom, nagyon jól eljátszom az alderman szerepét, s ebéd után elitélem Jackot. De éheztesz ki, foszsz meg könyvtől, becsületes társaságtól, szoktass koczkához,

pálinkához, gyönyörhöz, s állíts ki a Hounslow-pusztára, legyen előttem egy erszény, s el fogom venni. «És érdemem szerint függeni fogok», mondod, csak hogy fecsegésemnek véget vess. Nem mondok ellent; de nem tehetek mást, úgy kell vennem a világot, a minő, bele számítva a kötelet is, a míg csak divatban van.

ELSŐ FEJEZET.

Előadja, miként jött Ferencz, negyedik viscount Castlewoodba?

Miután Ferencz gróf, - a Castlewood grófok negyedike - címéhez jutott, s közvetlen azután, hogy castlewoodi házáat - Hants grófságban - birtokába vette, 1691-ben, a háznak lakója - a cselédeken kívül - egyetlen tizenkét éves fiú volt, kire úgy látszik senki sem vetett ügyet, míg a grófnénak szemébe nem tűnt, midőn megérkezése napján a házat a gazdasszonynyal megjárta.

A gyermek azon szobában volt, mely olvasószoba, vagy sárga terem név alatt volt ismeretes, hova a családi arczképeket szokták aggatni; a többek közt a második gróf György szép képét, sir Antonio Van Dicktől, és a közelebbről meghalt harmadik grófnak Dobson által festett képét, melyet - a mint látszik -

özvegye nem tartott szükségesnek elszállíttatni, midőn - London közelében fekvő - Chelseai házába átköltöztek, sir Lely Péter által festett saját képét - melyen ő nagysága mint Diana udvarához tartozó vadász-hölgy volt ábrázolva - oda előre elküldte.

Castlewoodnak szép, új úrnője a szomorú kis fiút egyedül találta az olvasó-szobában, nagy könyvével egészen elfoglalva, mit azonban félre tett, midőn észre vette, hogy idegen is van a szobában. A fiú tudva, hogy kinek kell a belépőnek lenni, fölállott, meghajtotta magát, bátortalan bókot vágván a ház úrnője előtt.

A hölgy kinyújtá kezét, de ugyan mikor nem nyúlt ki e kéz, ha valami jót tehetett, vagy bánatot, nyomort enyhíthetett?

- Ez hát öcsénk? - szólt, - s mi a neved, kis rokon?

- Nevem Esmond Henrik, - szólt a fiú, örömteli bámulattal tekintve rá, mert úgy jött felé mint «Dea certe», s úgy tetszett neki, hogy soha sem látott ily elbájoló jelenést. Szőke haja ragyogott a nap aranyló sugaraiban; arcza fénylett, mint egy virág; ajkai mosolyogtak, s szemei oly jóságtelien csillogtak, hogy Esmond Harry¹ szíve dobogni kezdett bámulatában.

- Igen úrnőm, neve valóban Esmond Henrik, - szólt Worksop asszonyom, a gazdasszony (egy vén zsarnok, kit Esmond Henrik inkább boszantott, mint gyűlölt) és a vén hölgy jelentőleg pillantott a közelebből meghalt lord képére, mely még ma is ott van, a mint méltóságosan és szigorúan letekint, kezét kardjára nyugtatva, köpenyén érdemjelével, melyet a császártól kapott, midőn a Dunánál a törökök ellen harczolt.

A grófnő, ki a képet nézve még mind kezében tartá a gyermek kezét, a mint meglátta a nagy és eltagadhatlan hasonlatosságot a gyermek és kép között: elpirúlt, hirtelen elbocsátá a kezét, s Worksop asszonytól kísérve, föl- s leindult a teremben.

Midőn a hölgy visszatért, Esmond Henrik épen azon nyomban állott, keze is ép azon helyzetben, a mint az fekete kabátjára visszaesett volt.

A grófnő szive úgy hiszem (s a mit azóta maga is többször megvalla) megindult azon gondolatra, hogy bármely halandóval, nagygyal vagy kicsinyvel, barátságtalanul bánt, mert a mint visszafordult, a terem tulsó végében - az ajtónál - valami megbizással kiküldte a gazdasszonyt, s a mint megint a gyermekhez ért, szemeiben véghetlen szájalom és gyöngédség tekintetével, megint

megfogta annak kezét, másik fehérlő kezét annak fejére téve, néhány szót intézett hozzá, melyek oly szeretetteljesek, oly édesek voltak, hogy a gyermek - ki ily szépséget soha sem látott az előtt - úgy érezte, mintha valami felsőbb lény, vagy angyal nyomná le a földre, és a fehér védő kezét megcsókolá, miközben féltérdére ereszkedett. Éltének legutolsó perczéig megemlékezett Esmond a hölgyről, a mint hozzá szólott és rátekintett, a gyűrűkről fehér kezein, meg ruhája illatáról, szemeinek sugaráról, mely rá meglepetéssel s gyöngédséggel ragyogott, mosolylyal virágzó ajkiról, míg a nap arany fénykört vont haja köré.

A gyermek még ez alázatos helyzetben volt, midőn mögötte egy méltóságteljes úr lépett be, kezén egy kis, négyéves lánykával. Az úr hangos nevetésbe tört ki, a mint meglátta a hölgyet és imádóját, furcsa kis alakjával, sáppadt arczával és hosszú fekete hajával. A hölgy elpirult s a nevetséget visszautasító pillantást vetett férjére, mert az újon jött maga a «Lord Viscount» volt, kit a fiú már ismert, látván egyszer azelőtt, még a boldogult lord életében.

- Ez hát a kis pap! - szólott mylord a gyermekre tekintve; - jó napot, öcsém.

- Imáját mondja el a mamának, - mondta a kis lányka, atyjának térdére csimpajkozva, s mylord

újból hangos nevetésbe tört ki, míg Harry öcsém meglehetősen elfogultan nézett körül. Egy fél tuczat feleletet is gondolt ki, de csak hónapokkal később, ha e kalandra gondolt, akkor azonban, midőn ez történt: egy szót sem tudott szólani.

- Le pauvre enfant, il n'a que nous, - szólott a hölgy, férjére tekintve; és a gyermek, ki megértette - noha a hölgy hihetőleg azt nem tudta - teljes szivéből áldotta őt, gyöngéd szavaiért.

- De itt nem fog barátokban hiányt szenvedni, - válaszolt mylord gyöngéd hangon, - ugy-e nem, kis Trix?

A kis lány, kit Beatrixnak hívtak, de kit atyja mindig Trixszel becézett, két szép, nagy szemével komolyan Esmond Henrikre tekintett, aztán mosoly derült arczára, mely oly szép volt, mintha khérubé lett volna, s a fiúnak tartott és oda nyújtá neki kis kezét.

A hála, boldogság és szeretet mély, édes érzete töltötte meg az árva fiú szivét, midőn védőitől, - kiket az ég küldött neki, - e gyöngéd szavakat, e barátságos, szeretetteljes bánásmódot tapasztalta.

Még egy órával ezelőtt egészen egyedül érezte magát a világban: midőn hallá reggel a castlewoodi

torony minden harangjának zúgását az új uraság üdvözlétére, e zúgás csak félelmet és kételyt öntött vala szívébe, mert nem tudta miként fog vele az új tulajdonos bánni, s azok, kiktől eddig védelmet várt, feledve vagy halva voltak. Büszkeség és félelem tartotta őt szobájában, midőn a lelkész, a falusiak és a ház szolgálói kiálltak Castlewood lordot üdvözölni; mert Esmond nem volt szolga, bár nem független, nem rokon, bár nevét hordta, vérét örökölte a családnak. És közepette e zajnak, ez ujongatásnak, mely az új lord érkezését kísérte (mert tiszteletére ünnepet rendeztek ám, puskákat sütögettek el, a bérlők és cselédek éljent kiabáltak, midőn kocsija közeledett és a vár udvarára robogott), senki sem is gondolt az ifjú Esmond Harryra, ki észrevétlenül, magában ült az olvasószobában, egész délutánig, midőn új barátai reá találtak.

Midőn a gróf és neje távozni akartak, a kis lány, ki rokona kezét még mind kezében tartá, kérte, jöjjen ő is velök.

- Trix, te mindig elhanyagolod régi barátodat az újért, - jegyzé meg atyja jó indulattal, mi közben a termen végig haladt, karját nejének nyujtva. Azután a rég felhagyott zenetermen, Erzsébet királynőnek az óra-toronyban levő szobáin át, ki a folyosóra jutottak, honnan szép kilátás nyílt a nap nyugtára, setétlő erdőkre, melyek felett megtérő varjak fellege

kóválygott, a síkra, a patakra, melynek túlszartján Castlewood falva állt - és a lemenő naptól bevértett dombokra. A kis Castlewood örökös - két éves fiúcska - itt volt már a folyosón, dajkája karján, kitől, a pázsiton keresztül, rögtön anyjához szaladt, mihelyt észrevette közeledtét.

- No Rachel, ha itt nem tudsz boldog lenni, - szólt a gróf, a tájon széttékintve, - nehezen vagy kielégíthető.

- Én ott vagyok boldog, a hol te vagy, de mégis legboldogabbak lettünk volna Walcote Forestben.

Akkor a gróf magyarázgatni kezdte nejének mind azt, mi előttök feküdt - mit a kis Harry bizonyosan jobban ismert nála; meg a ház történetét, hogy mikép szökött meg ama kapun az apród Castlewood örökösőjével, mi által a birtok a mostani családra szállt, mikép ostromolták a nyirott fejüek¹ az óratornyot, melynek védelmében esett el apja.

- Én akkor csak két éves voltam, - mondá, - de vonj ki negyvenhatot, Harry öcsém, kilenczvenből s mondd meg hány éves lehetek?

- Harmincz, - szólt neje nevetve.

- Igen is vén hozzád, Rachel, - válaszolt mylord gyöngéden tekintve rá.

Valóban, a grófnő úgy nézett ki, mint egy leány, s akkor még alig volt husz éves.

- Tudod Ferencz, hogy én mindent megteszek, csak hogy tessek neked, megigérem hát, hogy minden nap öregebb leszek.

- Ne szólítsd papát Ferencznek, szólítsd ezután mylordnak, - szólt Beatrix kisasszony, kis fejecskéjével intve, mire anyja mosolygott, atyja kedélyesen nevetett, s a kis fürge fiú is nevetett, nem is tudva miért, de hihetőleg azért, mert boldognak érzé magát, mert a többiek is mind boldognak látszottak.

Milyen jól megmaradnak az emlékezetben ezek a mindennapi események és szavak, a táj és napfény, a fecsegő és mosolygó csoportozat.

Midőn a nap leszállott, a kis örököst fekünni küldték a dajkával, ámbár ugyan ordított miatta, de a kis Trixnek megengedték, hogy velök vacsoráljon.

- Ugy-e bár te is velünk jössz, Harry? - kérde a lányka. Harry elpirult.

- Én - - én Worksop asszonynyal szoktam vacsorálni.

- A patvarba - szólt mylord - ma estve te is velünk vacsorálsz, Harry. Csak nem fogod egy hölgy meghívását visszautasítani, ugy-e Trix? S mindnyájan csodálkoztak Harry nagy-ehetőségén, mely művészetben a szegény gyermek meglehetősen kitünőséget tanúsított, az igaz, hogy nem ebédelt volt, mert senki sem gondolt rá a nagy zürzavarban, melylyel a ház az nap tele volt; az előleges készülődésekkel - az új lord elfogadására - mindenkinek tele levén mind a két keze.

- Nem ebédeltél, szegény fiacskám! - szólt mylady, húst rakván a gyermek tányérára, miközben mylord - egy poharat töltvén meg számára - fölszólítja, hogy köszöntsön fel valakit. Master Harry a királyt éltette, fölhajtván borát, s mylord is kész volt inni rá, a mint talán igen is kész lett volna sok, sok más felköszöntésre is koczintani. Hallani sem akart dr. Tusher elmeneteléről (a castlewoodi lelkész, kit vacsorára hívtak volt), ki a csemegék felhordásakor már távozni készült, mire mylord azt jegyzé meg, hogy nem oly rég papja, hogy már jól lakott volna vele, s így a tisztelendő úr még egy pár óráig a gróffal maradt pipaszó és puncs mellett. Azután - egy kicsit tántorogva - haza botorkált, tizszer is kinyilatkoztatván, hogy ő lordságának

leereszkedése mind azon kegyet fölülmulja, mit valaha ő lordságának méltóságos családjától tapasztalt.

A kis Esmond szive, midőn kamrácskájába távozott, bámulattal és hálával volt tele új barátjai iránt, kiket e boldog napon nyert. Már rég fönn volt, mielőtt valaki ébren lett volna a házban, s alig győzte várni, hogy megint láthassa a grófnőt és gyermekeit - szivélyes védnökét és pártfogóját; csak attól félt, nehogy tegnap estveli jóságukat valahogy megvonják tőle, vagy megváltoztassák. Épen ekkor lépett be a kis Beatrix a kertbe, s utána anyja, ki őt ép oly szívesen üdvözölte, mint tegnap. Harry terjedelmesebben mondta el a grófnőnek a ház történetét, mit még az öreg gróf idejében tanult meg s az úrnő nagy érdekléssel hallgatta. Azután megmondta, a tegnap estvére czélozva, hogy tud francziául, s megköszönte védelmét.

- Igazán? - kérde mylady elpirulva - akkor tanítnia kell engem és Beatrixet. Azután még néhány kérdést intézett Henrikhez, őt illetőleg, de ezt sokkal bővebben kell elbeszélni, mint azok a rövid feleletek voltak, melyeket a fiú úrnője kérdéseire adott.

MÁSODIK FEJEZET.

Értesítések a castlewoodhalli Esmond-családról.

Mindenki tudja, hogy a castlewoodi uradalom és az Esmond név, a mostani család birtokába Eduárdnak, ki Esmond gróf és marquis, s Castlewood lord vala, leánya s örököse Dorottya által jutott, midőn e hölgy Poyns Henrikhez ment nőül, ki akkor a lord udvarában apród volt. Ferenczet az említett Henrik és Dorottya fiát és örökösét, - ki anyja nevét vette föl, melyet aztán a család később is megtartott - I. Jakab király lovaggá és báróvá tette. Harczkedvelő lévén, soká mulatott Németországban, a palatinatusi választó fejedelemnél, kinek szolgálatában mind sok költségbe, mind nagy veszélybe keveredett: kölcsönözvén e szerencsétlen fejedelemnek s nem egy sebet kapván a császáriak ellen vivott ütközetekben, melyekben részt vett. Honába visszatérvén, Ferencz úr szolgálatait s számos áldozatainak jutalmát vette a néhai király I. Jakab ő felségétől, ki e megpróbált hűségű alattvalóját «éléskamra főfelügyelőjévé és a királyi fejde főmesterévé» nevezte ki kegyelmesen, s ő e magas és bizalmi hivatalt a nevezett király és szerencsétlen utóda uralkodása alatt viselte.

Kora, sebei és gyöngesége gyakran kényszeríték Ferencz urat arra, hogy magát hivatalában más által helyettesíttesse, és így fia Esmond György, lovag és zászlós úr - előbb csak mint atyja segédje, később mint czímének és méltóságának örököse viselte e hivatalt, I. Károly királynak majdnem egész uralkodása alatt, s Károly két fiánál is, kik őt követték.

Esmond György úr azonban a nevét és állását megillető rangon jóval alul házasodott, Topham Tamás, londoni esküdt-polgár és aranyműves leányát vevén nőül. Mr. Topham pedig az akkor kitört zavarokban a parlament pártjára állt, s elejtette György urat azon örökségtől, melyet ipa ura halálával remélt, minden pénzét második lányának, Barbarának, hagyván, ki pártában maradt.

Mi Esmond György urat illeti, ő a király ügye és személye iránt tanúsított hűsége és ragaszkodása által tűnt ki, - s midőn a király 1642-ben Oxfordban volt, György úr, atyja beleegyezésével - ki akkor már igen megaggva és elgyöngülve Castlewoodban lakott, minden családi ezüstjét beolvasztá ő felsége számára.

Ezen s más áldozataiért és érdemeiért tetszett ő felségének, Esmond Ferencz urat, egy Oxfordban 1643 januárjában kelt és saját pecsétjével

megerősített - oklevelében a shandoni Castlewood uradalom grófi méltóságára emelni, - s mivel a gróf jószágai a királynak nyitott kölcsönök által - melyeket e zavargós időkben visszafizetni nem volt képes ő felsége - nagyon leapadtak volt: a gróf a virginiai gyarmatokban nyert nagy terjedelmű földet kárpótlásul, mely adomány egy részének a család e mai napig is birtokában van.

Az első Castlewood gróf pár hóval e méltóságra jutása után, elaggottan, halt meg. Utódja idősb fia lőn, az előbb említett György; a mellett még két fiút hagyott hátra: Tamást, ki ezredes volt a király sergében, de később a trónbitorlóhoz pártolt, és Ferenczet, ki pap lőn, s később castlewoodi házuknak a parlament sergei elleni védelmében esett el 1647-ben.

A második gróf, lord Castlewood Györgynek - ki I. Károly király idejében élt - egyetlen fia volt, Esmond Eusták, de ez a worcesteri csatában castlewoodi népe felével elesett.

A castlewoodi jószágok elkoboztattak, s a köztársaság-pártiak közt osztattak ki, mivel Castlewood részes volt majd minden összeesküvésben, melyek a Protector ellen szövettek, a király halálától egész II. Károly visszahelyezéséig. György gróf követte a királyt a

száműzetésbe, miután szolgálatában tönkre tette magát. Csak egy leánya volt, ki nem igen nagy örömeire szolgált atyjának, mert a szerencsétlenség e száműzötteket bölcs mérsékletre nem taníthatá meg, s mondják, hogy a yorki herczeg és testvére a király versenyeztek Esmond Izabella felett, ki Mária Henriette királynő udvarhölgye volt. Izabella csakhamar áttért a római egyházba, s gyöngé atyja nemsokára követte példáját Bredában.

Esmond Eustáknak Worcesterben történt halála után, az akkor még nagyon fiatal Esmond Tamás, György gróf unokaöccse, következett a cím örököséül. Atyja a parlament pártjára állt a polgárháborúban, minek következtében, a ház feje szakított vele, s mylord eleinte annyira felbőszült csak azon gondolatra is, hogy címét (noha ez akkor kevéssel volt több üres címnél) egy hitvány nyirott-fejű örökölje, hogy újból is meg akart házasodni, s valóban már föl is tette magában, hogy megkéri egy brugesi korcsmáros lányát, kinek a király ott mulatása alkalmával ő lordsága adósa maradt számlájával, s csak az udvar kacajától s leánya haragjától való félelem gátolta meg; mely utóbbitól kivált nagyon tartott, mert a kisasszony ép oly heves és indulatos volt, mint a mily gyöngé mylord a sok seb és ivás következtében.

Lord Castlewood szerette volna lányát Izabellát és ennek unoka testvérét, a Castlewood ostrománál elesett Esmond Ferencz fiát, összeházasítani, s a mint mondják a lady nem is idegenkedett a fiatal embertől, ki nála több évvel fiatalabb volt (mit azonban a hölgy épen nem tartott hibának ő benne); de az ifjú, miután egy darabig udvarolt volna neki, s már a ház titkaiba is be volt avatva: egyszerre csak félbeszakítja a viszonyt - mikor már a legjobb lábon álltak - a nélkül, hogy visszalépésének csak okát is adta volna. Barátai gúnyolták - mint nevetve mondák - hűtlenségeért. Többi közt Churchill Jakab is, ki neki a királyi gyalogtestőrségnél hadnagya volt s most századosságában utóda lőn, midőn ő hirtelen eltávozott az udvartól s Tangerbe vonult, dühösen azon felfedezés miatt, hogy előléptetését nem saját érdemeinek, hanem csak koros arája kecei, s a királyi ifjakkal éreztetett kegyeinek köszönheti. Churchillal, ki a szent Pál egyetemen tanuló társa vala, össze is szólalkozott volt a miatt és Esmond Ferencz káromkodva mondá, hogy «Jakab, a te nővéred lehet ilyen vagy olyan, de istenemre az én nőm nem!» A dolog kardra került, vér is folyt - mígnem barátaik szétválaszták a civódókat. Abban az időben kevés ember volt ily féltékeny becsületére, sőt jó születésű és magas származású gentlemanek is a megbecstelenítést - ha királytól származott az - családi címerek ékességének tartották. Esmond Ferencz ettől fogva búskomorra

lett s előbb Tangerbe vonta magát, honnan két évi szolgálat után visszatérve, Winchesterhez közel, egy kis jószágon települt le, melyet még anyjától örökölt volt, s itt gazdálkodva egy csomó vadászskutyát tartott, s Károly király idejében soha sem jelent meg többet az udvarnál. De nagybátyja, Castlewood gróf, soha se békült ki vele, s unokatestvére is - kit odahagyott volt - csak nagy idő múltán.

Mindazon hivatalok, nyugdíjak és ajándékok dacára is, melyeket a francziától - s míg lánya benn volt a kegyben, - a királytól nyert lord Castlewood, ki ő felsége szolgálatában merítette ki ifjúságát és vagyonát - nem volt képes ez utóbbit újból helyreállítani, a miért, fia halála után, soha rá sem gondolt, hogy Castlewoodot meglátogassa, vagy jó karba helyezze, és vágya csak az volt, hogy jó házat tartson, az udvarnál szerepeljen s minél többet szerezzen készpénzben.

Ezért igyekezett Esmond Tamás, örököse és unokaöccse, nagybátyja kegyét megnyerni. Tamás a császár és a hollandok mellett harczolt, míg Károly király kényszerülve volt sergeit ezek segítségére küldeni; de ellenök, midőn ő felsége a franczia királylyal kötött szövetséget. E hadjáratokban, Esmond Tamás inkább rakonczátlankodás, garázdaság, kicsapongás és

játékosság, mintsem harczy bátorság által tünt ki, s úgy jött vissza Angliába, mint sok más angol utazó, kik külföldön szerzett tapasztalataik által jellemökben legkevesebbet sem nyertek. Másodszülötti sovány örökségének nyakára hágott, igazat szólva, semmivel sem volt jobb akármely közönséges léhűtőnél vagy csavargónál, ki idegen földön vagy barátkonyhán dőzsöl; midőn végre más módokról kezdte gondolkozni, hogy megint nyélbe üthesse szerencsáját. Unokahúga ekkor már átlépte élte delét, s magán kívül senki sem tanuskodhatott azon szépségről, melylyel - mint monda - egykor birt. Szikár, sárgaképű, hosszú fogú delnő volt. London minden illatszerészeinek egész pirosító és fehéritő készlete nem tehetne volna széppé. Killigrew úr Sybillának nevezte s azt mondta róla, hogy a király asztalánál ő a megtestesült memento mori. Egy szóval, nagyon könnyen megszerezhető hölgy volt, csak hogy nem kis elszántsággal kelle felruházva lenni azon férfiúnak ki birására vetette fejét. Ez az elszánt férfi Esmond Tamás volt, ki nagy hajlamot érzett magában lord Castlewood megzsugorgatott pénzecskéje iránt - melynek összegét a hir megtizszerezte. Azt is mondták, hogy Izabella szép értékű királyi ékszereknek van birtokában: míg szegény Tom utolsóelőtti kabátja zálogházban vesztegelt.

Mylordnak ez időben szép háza volt Lincoln's Inn Fieldsen, a hercegi színház és portugall követ kápolnája közelében, s Esmond Tamás, ki még pénze volt a színésznőkre költeni, hűségesen látogatta az előbbit, most ép oly szorgalmasan kezdte járni a templomot. Alakja oly elkényszeredett és elnyűtt volt, hogy minden kifogás nélkül elmehetett a bűnbánók közt, s így, megtérvén, gyóntatójául - természetesen - nagybátyja lelkiatyját választá.

A tisztelendő atya Tamást nagybátyjával, az öreg lorddal kibékíté, noha ez csak kevéssel azelőtt sem akart vele szóba állani, mikor Tom a mylord kocsiablaka előtt ment el: midőn ő lordsága egész gálában robogott az udvarhoz, öcscse pedig, megviselt kalapjával és tollával, s tokjából kilyukadt kardhegyével a bell-gardi két-pennys laczikonyhára ódalgott.

Esmond Tamás, bátyjával történt kibékülése után, csak hamar kigömbölyödött, s jobb élet és tiszta fehérruha kezdett rajta mutatkozni. Minden héten kétszer, hűségesen bőjtölt, a mit aztán igyekezett is más napokon kipótolni, s hogy mekkora gyomra van, azt abból is láthatni - szokta mondani Wycherley úr - hogy végre ezt a légyszállta, vén, ránczos falatot - unokatestvérét is bevette a gyomra.

E házasságból egy fiú született, kit a szülők hő szeretettel és figyelemmel gondoztak, ki azonban a sok dajka és doctor daczára is csak igen rövid ideig élt. Szüleinek megromlott vére nem sokáig folyhatott szegénynek vékonyka ereiben. Mindjárt eleinte betegség jelei mutatkoztak rajta, s részint hizelgésből, részint babonából - semmi sem nyugtathatta meg mylordot és myladyt - különösen ez utóbbit - csak ha ő felsége e szegény kis nyomorékot megérintené a templomban.

Eleinte «csodát» kiáltoztak (az orvosok és kuruzslók folyvást felügyeletök alatt tartották a gyermeket s minden kigondolható kísérleteket megtettek a szegény kis testecskén), azonban, noha észrevehető javulás mutatkozott a gyermek egészségében mióta ő felsége megérintette, néhány héttel azután meghalt a szegény teremtés, mire az udvarnál a gunyolók azt mondták, hogy mikor a király Esmond Tamás és neje Izabella gyermekéből kiűzte a nyavalyát - az életet is kiűzé belőle, mert ez nem volt egyéb mint merő nyavalya.

Az anya természetes fájdalmát gyermeke vesztén még növelte versenytársának - Esmond Ferencz nejének boldogsága, ki, - míg a szegény Castlewood grófnét mindenki elhanyagolta - az egész udvar kedvencze vala, - s kinek gyermeke is volt, virágzó szép lánya, s újból remélheté hogy anya lesz.

Az udvarnak - a mint hallám - annyival több oka volt nevetni a szegény grófnőn, ki jó formán túl volt az időn, melyben a nőknek gyermekük szokott lenni - mivel még sem tudta ráhatározni magát, hogy fölhagyjon reményével, s még midőn Castlewoodba költözött is, folyvást küldözgetett Hextonba orvosokért, s mindig híresztelte barátai előtt az örökös megérkeztét. Nem is szüntek meg a gúnyolódók ezen rögeszméjét - más gyöngeségei mellett - folyvást nevetség tárgyává tenni. Különben utolsó órájáig meg volt az a vigasztalása, hogy magát szépnek tartotta, s noha már jól benne volt a télben, még mindig virágzott, mert rózsákat festett arczára, mikor már rég eltelt virágzásuk ideje, s nagyon nyárian öltözött, bár fejét hó borítá.

Számos gentleman, kik Károly és Jakab király udvarában éltek, egy csomó históriát beszélt e sorok írójának e különös agg hölgyről, miket azonban nem szükség az utókor számára fenntartani.

Mondják, hogy a házsártoskodás nagyon erős oldala volt, s valóban ha minden vetélytársával, Jakab király kegyéért, meg kellett vivnia, feles számú csatát állhatott ki. Bátorsága rendíthetetlen volt s úgy látszik ezerféle méltó és méltatlan követeléssel üldözte, - jobban mondva gyötörte ő felségét. Némelyek szerint az udvart azért hagyta el, mert

féltékeny volt Esmond Ferencz nejére: míg mások azt állítják, hogy a visszavonulásra, egy nagy ütközet után, mely Whitehallban ő ladysége és a király által kitüntetett lady Dorchester (Killigrew Tamás leánya), közt vivatott, s melyben ezen utálatos Eszter diadalt nyert korosacska Vastink fölött. Különben ő ladysége - a maga részéről mindig azt állítá, hogy száműzetésüket férjének s nem magának összeütközése okozta, s ezért kellett mindkettőjüknek vidékre vonulni. Vádolta még a király kegyetlen hálátlanságát, ki megvonta a családtól az éléskamrák főfelügyelőségét és a királyi fejde nagymesterségét, mely hivatala a két utolsó Castlewood lord oly tisztességgel viselt, s mely most egy jött-mentre, tányérnyalóra, az átkozott Dorchester teremtményére: lord Bergamotra ruháztatott.¹

- El nem tudtam volna túrni - szokta mylady mondani - hogy csak lássam is, hogy ő felsége savóját más kéz érintse, mint egy Esmondé. Kiütöttem volna lord Bergamot kezéből a tálczát, ha találkoztam volna vele. S azok, kik ismerték ő ladységét, elhihették, hogy kitelt volna tőle e hős tettet végre is hajtani, ha bölcsen ki nem tért volna az útból.

Mivel a pénzes zacskó az ő felvigyázása alatt állott, mit mind azon személyekre is szeretett volna

kiterjeszteni, kikkel csak érintkezésbe jött, lady Castlewood engedelmességre kényszeríthette férjét, s így kivitte, hogy oda hagyják Londont. Lincoln's Inn Fieldsből Chelsea-be költöztek, hol egy csinos új házat vett mylady, s onnan egész háztartásával, komornájával, ölebeivel és szobalányaival, gyóntatójával és ő lordságával - férjével - Castlewood Hallba hurczolkodott, melyet azóta nem is látott, mióta - mint gyermek - atyjával elhagyta, az I. Károly király uralkodása alatti zavarok idején.

A vén ház falai ott álltak tárva-nyitva, a mint a köztársaságiak golyói hagyták. A lakás egy részét kijavították s fölékítették azon bútorok-, szőnyegek- és eszközökkel, melyeket a londoni házból hoztak. A grófnő hitte, hogy diadallal vonuland be Castlewood falvába, és hogy a nép ujjongva fogja várni a mint átrobog a réten, nagy hatlovas hintájában, maga mellett mylorddal, szemben pedig, komornái, ölebei és kakaduival, kocsija előtt és után a fegyveres lovas kísérettel. De épen akkortájt kiabálták: «le a pápistákkal!» lehangosabban. A falusi és szomszéd városi nép megijedt a grófnő festett arczától és szemöldeitől, mint kidugta fejét a kocsi ablakán, - úgy gondolkodván, hogy nem árt, ha minél kegyesebb lesz - s egy vén asszony elkiáltotta magát: «Lady Izabella, jaj istenem lady Jezabel!» s ez óta az igen

tiszteletreméltó grófnőt ellenségei nem is hívták más néven. Az ország tele volt ekkor a pápisták elleni dühvel, s így a grófnőnek és férjének köztudomású eltérése, a kíséretében levő pap, s a castlewoodi kápolnában tartott misék, a faluban, - (noha a kápolna ily szertartások számára épült, mielőtt másról csak hallani is lehetett volna az országban, s noha az istentisztelet a lehető legnagyobb csendben hajtatott végre) - nem nagy rokonszenvet költöttek, mindjárt kezdetben, iránta sem a grófságban, sem a faluban.

A jószágnak ekkor majdnem nagyobb része el volt kobozva és a köztársaságiak közt kiosztva. Egy pár azok közül az öreg Cromwell-katonák közül még élt a faluban, s eleinte, midőn a grófnő megjelent, kancsal szemeket vetettek rá.

Midőn a hextoni társaságban megjelent - hova férjét is magával vitte - elidegenítette magától az embereket ragyogó gyémántjaival, melyeket nyilvános helyeken mindig hordott. Azt is mondták, hogy otthon is viseli őket, sőt - hogy még mikor alszik is nyakán vannak. De a szerző szavát adhatja, hogy ez rágalom volt.

Lady Sark azt mondta, hogy: «ha letette volna nyakáról, férje, Esmond Tom, odébb állt volna

velök és zálogba tette volna őket». Ez is rágalom volt.

Lady Sark is száműzve volt az udvartól, hol hajdan a két lady nem a legjobb lábon állt egymással.

Végre kezdett a falu kibékülni úrnőjével, ki - a maga módja szerint - bőkezű és kegyes volt, noha szeretett begyeskedni, fenhéjázni; s végre a lelkes dr. Tusher magasztalta lehangosabban, nyája előtt. Mi a gróftól illeti, ő nem sok vizet zavart, s nem tekintették sokkal többnek, mint a grófnő járulékanak, ki mint az öreg lord Castlewood lánya s mérhetlen kincs tulajdonosa (mint a vidék beszélte, noha kilencz-tizedrésze annak csak hirben létezett) mindenki által úgy tekintették, mint a palota valódi királynője, a kié mindaz, a mi csak benne van.

HARMADIK FEJEZET.

A harmadik gróf, Tamás idejében lakást változtatok és Izabella apródja lesznek.

Midőn lord Castlewood kevéssel e visszavonulás után megint Londonba ment, egyik szolgáját egy kis házikóba küldte, Ealingfalvába, közel Londonhoz, hol egy darab idő óta, egy öreg, Pastoureau nevű,

francia menekült lakott, egyike azoknak, kik a huguenották üldöztetéséből a francia király elől menekültek ide. Ezen öreg embernél egy kis fiú is volt, ki Tamás Henrik név alatt volt ismeretes. E kis fiú emlékezett, hogy kevéssel ezelőtt valahol másutt, ugyancsak Londonhoz közel lakott, egy csomó osztováta és fonó kerék, nagy zsoltár éneklés, templomba járás és egy egész francia telep közepett.

Volt ott neki egy igen de igen kedves barátnője, a ki már meghalt, s kit ő néninek szólított. Néha meg szokta álmaiban látogatni, s arcza - bár nagyon közönséges volt - ezer meg ezerszer kedvesebb volt előtte, mint a Pastoureau asszonyé, a Pastoureau apó új nejéé, ki azóta ment hozzá, mióta a néni meghalt. Ugyancsak Spittlefields-en - így nevezték a helységet - lakott György bácsi is, ki hasonlóképen takács volt, s mindig azt mondta Henriknek, hogy ő kis nemes, apja kapitány, anyja pedig angyal.

Mikor ezt mondta, bon papa fel szokott vásznáról pillantani, melybe szép selyem virágokat szőtt, s azt szokta mondani: «Angyal! A babyloni vörös asszonyé!» Bon papa mindig a vörös asszonyról beszélt. Volt neki egy kis szobácskája, melyben papolni és himnuszokat szokott nagy vastag orrából énekelni. A kis Harry nem igen szerette e papolást,

sokkal jobb szívvvel hallgatta a szép történeteket, melyeket a néni szokott volt mesélni. Bon papa neje soha sem mesélt neki szép történeteket, hanem György bácsival pörölt, ki aztán el is ment.

Bon papa később nejével, s ennek két gyermekével - kiket ez magával a házhoz hozott - átköltözött Ealingbe. Az új nő gyermekeinek mindenből a legjobbat adta, Harrynak pedig bővséges verést, a szegény azt sem tudta miért. A mostoha anya, a verés mellé, gúnyneveket is osztogatott, de ezeket jobb lesz elhallgatni, az öreg Pastoureau úr miatt, ki néha mégis jó volt hozzá. Ezen napok szerencsétlensége rég meg van bocsátva - bár a gyermek ifjúságára mélabú árnyát borította, mely kétségen kívül, el sem hagyandja őt élte végeig. Mert a mint a fiatal ágakat meghajtják, úgy növi ki magát később a fa. De legalább, a ki gyermek korában járta a nyomorúság iskoláját - s el nem romlott benne - szeretetet és türelmet tanult a kis gyermekek irányában.

Henrik igen, igen örült, midőn egy feketén öltözött úr jött, lóháton, fegyveres szolga kíséretében, hogy elvigye őt Ealingból. Igazságtalan mostohája - ki elhanyagolta őt saját két gyermekeért, elutazásukat megelőző estén elég vacsorát adott neki s másnap majdnem tömte belé a reggelit. Még csak meg sem verte, s gyermekeinek is megmondta, hogy

vigyázzanak a kezükre. Az egyik lány volt, - és Henrik soha sem tudta rávenni magát, hogy egy lányt megüssön - a másik fiú, a kivel birt volna, de mindjárt jajgatott, s Pastoureau asszony rögtön ott termett szabadítására, s karjai úgy dolgoztak, mint egy csép.

Azon napon, hogy elmentek, meg is mosdatta Henriket - először, s még csak egyetlen egyszer sem ütötte pofon. Sőt még zokogott is, mikor a fekete ruhás úr eljött a fiúért, s az öreg Pastoureau, mikor megáldotta a gyermeket, setét tekintetet vetett az idegen úrra, úgy félvállról - s valamit mormogott Babylonról és a vörös asszonyról. Pastoureau apó már akkor meglehetősen vén volt, - majdnem gyermek - s neje az orrát is megtörülte, mint a gyermeknek szokás. Az asszonyság nagy, természetes, szép, fiatal menyecske volt, de bár mutatta, hogy sír, Harry azt tartotta, hogy csak tettetés az egész, s vigan ugrott fel a nyeregbe, hova a lovász segítette föl.

Balázs - a lovász - franczia volt, s a gyermek egész folyékonyan tudott e nyelven beszélni, sőt jobban is tudott, mint angolul, mert idáig majd mindig francziák közt élt, s Ealingben a többi gyermekek mindig a kis francziának nevezték. Csakhamar tökéletesen megtanult angolul s e közben sokat feledett a francziából: gyermek könnyen felejt! A fiú emlékezett még régebbről homályosan egy más

vidékről, egy városról: nagy fehér házakkal és egy hajóról. De mind ez csak nagyon gyöngén élt emlékezetében: mint nem sokára Ealing emléke is, s legalább nagyobb része - ottani szenvedéseinek.

A lovász, ki a gyermek mögött ült, nagyon élénk és bőbeszédű volt, s tudtára adta neki, hogy az az úr, a ki előttök lovagol: az udvari káplán, páter Holt; hogy őt azután Esmond Henriknek fogják nevezni; hogy lord Castlewood gróf keresztapja; hogy ezután a castlewoodi nagy kastélyban fog élni a - - - shirei tartományban, a hol a grófnő ő nagyságát is fogja látni, a ki előkelő derék hölgy - s így a Balázs nyerge elején érkezett Esmond Harry Londonba, egy Covent Garden nevű szép térre, hol pártfogója lakott.

Páter Holt megfogta a gyermek kezét, s ehhez az úrhoz vitte, a ki magas és kiélt képű volt, nagy sipkával, virágos reggeli öltönyben s narancsot szopogatott.

Mylord megveregette Harry fejét és egy narancsot adott neki.

- C'est bien ça, - szólt a páterhez, miután szemügyre vette a gyermeket, s a fekete ruhás úr vállat vonított.

- Balázs, vigye valahová mulatni - és a gyermek s a szolga elmentek játszani. Harry szökdelve követte s egészen boldog volt, hogy kimehetett.

Soha sem feledi e napok boldogságát; Balázs uram színházba vitte, mely sok ezerszer nagyobb és szebb volt, mint az ealingi bódé a sokadalomban, a második boldog napon csónakáztak a folyamon, s Harry látta a London-hidját, rajta a házakat és könyves boltokat, mely úgy nézett ki, mint egy utca; látta a Towert a fegyvertárral; a nagy oroszlánokat és medvéket árkaik között, s mind ezt Balázs uram vezetése mellett.

Azután egy kora reggel az egész társaság útra kelt - falura; névszerint a gróf úr, és az a másik úr, s Balázs és Harry, ennek nyergében hátul, és két vagy három pisztolyos legény a podgyászlovak fedezésére. És a francia az egész hosszú úton rablókalandokkal mulattatta a kis Harryt, melyektől a gyermek haja égfelé meredt, s úgy elrémült, hogy a nagy, komor vendéglőben, hova az útban megszálltak - kérte, hogy engedjék meg, hogy valamelyik szolgálival egy szobában háljon.

Holt atya - a fekete úr, ki mylorddal lovagolt - megsajnálta és saját szobájában vettetett egy kis ágyat a gyermek számára.

Mesterkéletlen beszédei és feleletei megnyerték a páter kedvét, s másnap a franczia lovász nyergéből a magáéba ültette, s az egész úton ezer meg ezer kérdést intézett a gyermekhez: mostoha testvéreiről és rokonairól Ealingben, hogy mire tanította öreg nagyatyja; miféle nyelveket tud; tud-e olvasni, írni, énekelni s a többi? És Holt úr úgy találta, hogy - Harry tud olvasni s írni, tud angolul és francziául elég jól, s midőn az ének felől tudakozódott, Harry egy énekbe kezdett, melynek dallama dr. Luther Mártontól volt, mire a páter nevetésbe tört ki; sőt paszomános kalapú és parókás keresztapja sem tudta megtartóztatni magát a nevetéstől, midőn Holt megmondta neki, hogy a gyermek mit énekel. Mert úgy látszott, hogy dr. Luther Márton énekeit nem használták azon templomokban, melyekben Holt atya papolt.

- E hymnust soha sem szabad többet énekelned, hallod-e kis emberke? - szólt mylord, egyik újját fölemelve.

- Majd megpróbálunk jobbra tanítani, Harry - monda Holt úr - s az engedelmes és hajtható természetű gyermek azt mondta rá, hogy: «ő szereti a szép énekeket, s igyekezni fog mindent megtanulni, a mit az úr neki mondani fog».

Beszélgetéseivel annyira megkedveltette magát a két úr előtt, hogy aznap a fogadóban asztalukhoz ültették, s egészen neki bátorították a fecsegésnek. Balázs lovász pedig - kivel ezelőtt való napon egy lovon és egy asztalnál ült - most tányért váltott neki.

- Jól van, jól - mondá Balázs, saját nyelvén, mikor estve megint megszálltak egy fogadóban - itt kis lordok vagyunk, most kis lordok vagyunk, majd meglátjuk, hogy mik leszünk, ha megérkezünk Castlewoodba, a hol mylady van.

- Mikor érünk Castlewoodba, Balázs uram? - kérdi Henrik.

- Parbleu! a gróf úr nem igen siet - válaszolt Balázs, vigyorogva, s valóban úgy is látszott, mert három egész nap kellett azon útra, melyet Esmond Harry azután 12 óra alatt elégszer megjárt lóháton. A két utolsó nap Harry a páterrel lovagolt, ki oly barátságos volt hozzá, hogy a gyermek egészen otthonos bizalmas lett vele az út végén, e alig támadhatott volna oly gondolat kis szívében, mit ekkor rá ne bizott volna új barátjára.

Harmad nap estve egy faluhoz értek, mely nyárfáktól körített térség közepén állt, s igen jó kinézésű volt. Az emberek mind levették kalapjukat s meghajtották magukat a lord viscount előtt, ki alig

bólintott nekik fejével. Volt köztök egy vaskos ember, a ki reverendát és széles karamú kalapot viselt, s mindenkinél mélyebben hajlott meg. Evvel mylord is, Holt úr is váltottak néhány szót.

- Ez itt a castlewoodi templom - magyarázá Holt úr Harrynak - ez pedig annak oszlopa, a tudós dr. Tusher. Vedd le, ficzkó, a kalapodat s köszönj dr. Tushernek.

- Jőjjön fel, doctor, vacsorára - mondá a gróf; mire a doctor megint meghajtá magát mélyen, és a menet egy nagy háznak tartott, mely előttök állt, barna tornyokkal, rajtok szélvitorlákkal és a verőfényben égő ablakokkal. Fejük felett egy nagy sereg varjú csapott el, s a ház mögötti fákra szállt le, a mint Harry látta; Mr. Holt megjegyezte, hogy Castlewoodban nagyon sok varjú van.

Végre megérkeztek a házhoz s a kapu alatt belovagoltak az udvarra, melynek közepén kút állott; sok szolga jelent meg, mylord kengyelvasát tartani, midőn leszállt, s Holt urat is nagy tisztelettel fogadták. És a gyermeknek úgy tetszett, hogy a szolgák különösen tekintgetnek rá és egymásra mosolyognak, ekkor eszébe jutott, a mit Balázs mondott neki Londonban, mikor Harry az ő bon papájáról beszélt, s a franczia azt mondta neki, hogy: «Parbleu! hisz mindenki látja, hogy mylord

keresztapád» - a mit akkor a szegény kis fiú nem értett meg egészen - de azután rövid idő alatt felfogta igazi értelmét, tapasztalta igazságát, s nem kis szégyenérzettel gondolt rá.

Midőn mindketten szálltak lovaikról, Holt úr megfogta Harry kezét, átvezette az udvaron, két, alacsony ajtójú földszinti szobába, az egyik a mint a páter mondá, a gyermeké lesz, a másik - a folyosó tulsó oldalán - magáé a páteré. Mihelyt Henrik megmosdott és a páter is rendbe hozta öltözetét, a fiút vezetője ismét azon ajtóra vivé, melyen a gróf az épületbe ment volt, s egy lépcsőn s egy előszobán át elértek a grófné elfogadó termébe, melynél - a mint Harry gondolta - soha életében semmit sem látott szebbet, még a londoni Towerben sem, melyet csak nem rég látott volt. Valóban a szoba gazdagon volt ékítve, Erzsébet királyné korának modorában, mindkét felől nagy festett ablakokkal, hímzett szőnyegekkel, melyeket a festett üvegen át sütő nap ezer színnel rakott meg. És itt, a tűz mellett ült egy hölgy egész pompában; páter Holt ehhez vezette Harryt, kit a hölgy kinézése egészen elrémített.

A grófné arcza be volt fehéritve és pirosítva, egész a szeméig, melynek a sok festék egészen kisérteties színt kölcsönzött: fején csipketorony magaslott, mely alól fekete fürtök - t. i. hamis fürtök - kandikáltak ki, úgy hogy csodálkozni sem lehet a

kis Esmond Harry ijedtségén, midőn először mutatták be neki. Ez ünnepélyes bemutatásnál a jó páter volt a díszmester, s szegény fiú úgy a hölgyre mereszté nagy szemeit - melyek voltak akkorák, mint a myladyéi - mint egykor arra a színésznőre, a ki a szörnyű tragédiai királynőt játszotta, mikor a színészek az ealingi vásárra jöttek volt.

Mylady egy nagy karszékben ült a kandalló mellett; ölében egy kis pincset tartott, mely dühösen ugatott; mellette egy kis asztalon ő ladységének burnótos és czukedlis szelenczéje. Ruhája fekete bársony volt, alsó ruhája pedig lángszínű brokát. Ujjai tele voltak gyűrűkkel, mint a Banbury-Crossi öreg asszonynak; szép kis lábait örömezt mutogatta, nagy arany bokaczifráival harisnyáiban és piros sarkú fehér czipőivel. Ruháiból hatalmas pacsuli illat áradozott, valahányszor csak mozdult, vagy elhagyta a szobát, békateknő botocskájára támaszkodva, a kis Fury mindenütt nyomában, hangosan ugatva.

Tusher asszonyság - a lelkész neje - myladynél volt. Az elhunyt lord idejében szobaleány volt ő ladységénél, s még mindig kedvét lelvén a hivatalban, ösztönszerűleg folytatta azt, valahányszor Castlewood grófné az atyai házba jött.

- Van szerencsém, mylady, master Esmond Henriket, nagyságod unokaöcscsét és tiszteletbeli

apródját bemutatni - szólt Holt atya, mélyen és majdnem nevetséges alázatossággal hajtván meg magát. - Hajtsd meg magad szépen myladynek, s aztán egy kicsit, nem oly mélyen, Tusherné asszonyomnak, Castlewood szép papnéjának.

- Ahol éltem, s hol halni is kívánok, sir, - válaszolt Tusher asszony, kemény pillantást vetve a kis gyermekre és aztán myladyre.

Harry egyelőre egész figyelmét myladyre fordítá. Nagy szemeit nem tudta levenni róla; az ealingi császárné óta ily megdöbbentő alakot nem látott.

- Tetszem-e neked, kis apródom? - kérde mylady.

- Ugyancsak követelőnek kellene lennie, ha nem - vágott közbe Tusher asszony.

- Hagyjon békét, maga ügyetlen Mari - szólt Castlewood asszony.

- A kihez hű vagyok, ahhoz hű vagyok, madam, s inkább meghalnék, mintsem ki ne mondjam azt.

- Je meurs où je m'attache - szólt Holt úr, udvarias mosolylyal. - Így szól a folyondár a képen s a tölgyet átkarolja, mint hízogó élődi, a minthogy az is.

- Gyilkos! - sóhajtott Tusher asszony.

- Csöndesen, Mari, maga mindig czivódik páter Holttal. Jere fiam, csókold meg a kezemet - és a «tölgy» ágát a kis Esmond Harry felé nyújtá, ki megfogá azt és kötelességszerűen megcsókolá a száraz, vén kezét, a görcsös csontokat, melyeken legalább száz gyűrű csillogott.

- Hány szép lovag érezné magát boldognak, ha e kezét megcsókolhatná! - szólalt meg Tusherné asszonyom.

- Menjen maga bohó Tusherné - válaszolá mylady s megütötte nagy legyezőjével, mire Tusherné előrohant, megragadta kezét és megcsókolá.

Fury fölemelkedett és dühösen megugatta Tushernét. Páter Holt mereven, komolyan nézte e furcsa jelenetet.

A gyermekén mutatkozó félelem tán tetszett az úrhölgynek, kit e mesterkéletlen hízélgés illetett, mert midőn Harry letérdelt (a mint páter Holt utasította és akkor szokás volt) s meghajtotta magát, mylady így szólt:

- Kis apród, komornyikom megtanítand, mit kell tenned, midőn körülöm és mylord körül szolgálsz, a

jó páter pedig oktatni fog, mint egy nevünket viselő nemest illet. Fogadd szavát mindenben, s kérlek, igyekezz oly tanult és oly jó lenni, mint nevelőd.

Úgy látszott, hogy mylady a legnagyobb tisztelettel viseltetik páter Holt iránt, és hogy tőle jobban tart, mint a világon bármitől. Bármily haragos lett legyen is, páter Holt egy szava vagy tekintete lecsöndesítette. Általában a jó páter mindenkit, ki csak közelébe jött, le tudott igézni, s a többi közt új növendéke is egész odaadással, ragaszkodással volt iránta, s kész szolgájává lőn majdnem az első perctől, hogy meglátta.

Kis kezecskéjét a páterébe tette, a mint eltávoztak az első bemutatás után úrnője szobájából s természetes, gyermekes modorában mindenféle kérdést intézett hozzá.

- Ki az a másik asszony, az a gömbölyű, kövér? Az sokkal szebb, mint Castlewood lady.

- Az Tusher asszony, a castlewoodi pap neje. Van egy fia, veled egy idős - de nálad sokkal nagyobb.

- Miért szereti úgy csókolni a grófné kezét? Hiszen nem jól esik azt csókolni.

- Az izlés különbféle, fiam. Tusher asszony ragaszkodik a grófnéhoz, kinek szobaleánya volt, mielőtt férjhez ment volna, még az öreg lord idejében. Doctor Tusher káplán volt, mikor elvette. Itt az angol egyházhoz tartozó udvari papok gyakran vesznek el szobaleányokat.

- Nem veszi ön el a franczia nőt, kit Balázsszal láttam a kamrában nevetkérezni?

- Azon egyház, melyhez én tartozom, régibb és jobb, mint az angol egyház - válaszolt Holt úr (mi közben mellén és homlokán valami jegyet vetett, melyről Esmond nem tudá, hogy mit akar vele). - A mi egyházunkban nem szoktak a papok megházasodni. Majd jobban meg fogod, fiam, ezeket a dolgokat érteni.

- Nem szent Péter volt annak az egyháznak a feje? Dr. Rabbits azt mondta nekünk Ealingben.

A páter azt felelte rá, hogy: «igaz».

- Hiszen szent Péter házas ember volt, csak a mult vasárnap hallók, hogy anyósa lázban feküdt.

Erre a páter megint elnevette magát, s azt mondta, hogy majd jobban meg fogja ezt is érteni, s elkezdett más dolgokról beszélni, elvezette Harryt, s

megmutatta neki a nagy öreg házat, melyben ezután lakni fog.

A ház emelkedett zöld dombon állt, mögötte erdők, egy csomó varjúfészekkel, melyekben a madarak reggel, mikor ki- és este, mikor visszazálltak, nagy károgaást vittek véghez. A domb alján kis patak folyt, melyet magas ó-divatú híd boltozott be; azon túl szép, nagy zöldelő sík terült el, melyen Castlewood állt és áll most is, közepén a templom, épen mellette a paplak, odább a korcsma, szomszédjában a kovácműhely, szilfára szegzett címérével: «A három kastélyhoz». A londoni út kelet felé vonúlt; nyugatra hegyek és havasok emelkedtek, melyek mögött jó darabig látta Esmond Henrik ugyanazt a napot letűnni, melyet most ezer mértföldnyire - a nagy oczeán másik felén - lát egy új Castlewoodban, más folyó partján, mely - mint a kibujdosott Aeneás új hazája, ifjúsága honának kedves neveit viseli.

A Castlewoodi kastély két udvarra volt építve, melyek közül most csak az egyiket - melyben a kút volt - lehetne használni, mert a másikat a Cromwell háborúk feldúlták. E még jó karban levő udvarra nyílt a nagy terem, a konyha és kamrák szomszédságában. Egy csomó lakó szoba, a lerombolt udvarban, északra nézett és összeköttetésben állt a nyugatra fekvő kis

kápolnával, a főkapuig nyúló épületekkel és a nagyteremmel, mely keletnek fordult. A két udvar közül ez volt hajdan - midőn a kastély még nem volt megostromolva és bevéve - a nagyobbyszerű, míg a Protector ágyúi le nem rombolták egyik felét. Az ostromlók a terrasseon át, az óra-torony alatt nyomultak be, az egész őrséget legyilkolták, vezérükkel, Esmond Ferenczczel, a lord testvérével együtt.

A restauratio nem szerzett elég pénzt Castlewood lordnak, hogy lakának lerombolt részét fölépíthesse. Ebben voltak a reggeli termek, felettök a hosszú zeneterem; előtte terült el a szép kert, melyben újból nyíltak a virágok, miket a nyirott fejűek csizmáikkal tapostak volt le az ostromkor. A kertet nagy költséggel, de kis gonddal újíttatta meg mindkét lady, kik a második viscount után e lak birtokába jutottak. A kertet alacsony fal futotta körül, melyből kis ajtó nyílt a mögötte fekvő erdős dombra, s ezt maig is Cromwell ostrom-ajtájának nevezik.

A kis Esmond Harry csakhamar és könnyen megtanulta szolgálati kötelességeit ő ladységének komornyikától; apródoskodott mylady körül - mint azon korban általános szokás volt, - széke mögött állt, ebéd után illatos vizet hozott neki kis ezüst tálban; ünnepélyes alkalmakkor kocsi lépcsőjén ült,

s az elfogadási napokon bejelentette a vendégeket. Ezek többnyire a vidékben s a szomszéd városban meglehetősen számos katolikus nemességhez tartoztak, kik nem ritkán vették igénybe a castlewoodi vendégszeretetet. Különösen itt lakásuk második évében nagyon kezdett e társaság szaporodni. A gróf és grófné ritkán voltak látogatók nélkül, s ezek jelenlétében érdekes volt figyelemmel kísérni azt az ellentétet, mely páter Holt, a család gyóntatója, és doctor Tusher - a castlewoodi lelkész - magaviseletében mutatkozott.

Holt úr a legmagasabb állásúak közt is, mintha velők egyenlő lett volna, oly otthonosan mozgott, s mintegy fölényt gyakorolt felettök, míg a szegény Tusher - kinek állása mindenesetre nagyon nehéz volt - inkább alárendelt, mint egyenjogósított szerepet vitt. Egykor udvari káplán, s most is még a protestáns cselédség papja léte, csaknem első komornyiknak tekintették - s mindig felkelt az asztaltól az első étel-fogás végeztével.

Páter Holthoz gyakran jöttek ez időben magánlátogatók is, kikben Harry nemsokára a páter hitén levő egyházi férfiakra ismert; bármily különbféle ruhákba öltöztek is, a mint hogy mindenféleképen át is öltöztek. Rendesen bezárkóztak a páterrel, s gyakran jöttek és lovagoltak el a nélkül, hogy udvaroltak volna

mylord és mylady - vagy is jobban mondva mylady- és mylordnak, mert a gróf a semminél nem sokkal többet számított a házban, s egészen uralkodó oldalbordája hatalma alatt állott. Egy kis madarászat, egy kis vadászat, minél több alvás, sok kártyázás: átsegítették ő lordságát egyik napról a másikra.

Ha e második évben gyűlések voltak, melyek gyakran tartattak zárt ajtók mögött, az apród mindig úgy találta, hogy mylord papirja kutyákkal és lovakkal van tele firkálva, s azt mondták, hogy nagy bajába került, hogy el ne alugyék e gyűléseken, melyekben mylady uralkodott felette, s ő alig volt több, mint nejének iródeákja.

Páter Holtot nem sokára annyira elfoglalták e gyűlések, hogy elhanyagolta a kis fiú nevelését, ki pedig oly szívesen rendelte alá magát a jó páter parancsainak.

Eleinte sokat és rendesen olvastak latinul és francziául; a páter soha sem mulasztotta el saját vallását dicsérni növendéke előtt; nem erőszakolta ugyan rá, hanem finoman és gyöngéden magyarázgatta neki, mi a gyermeket egészen meglepte, elragadta, s e módszer lassanként sokkal könnyebben nyerte meg, mint ha komoly tekintélylyel igyekezett volna ezt kivinni.

Gyönyörűségét lelte abban, ha sétáik közben rendjének dicsőségéről, mátyrjairól és hőseiről beszélt Harrynak: beszélt sorsosairól, kik ezer meg ezer pogányt térítettek már meg, sivatagokat járva be, veszélyeket állva ki; kik az udvarokat és conciliumokat igazgatják, s gyakran királyokat juttatnak kánpadra; úgy, hogy Harry azon meggyőződésre jutott, miszerint jezsuitává lenni az élet legfőbb jutalma és a dicsvágy legszebb célja, hogy ez a legmagasztosb pálya itt alant és az égben ez szerezhethet legtöbb érdemet. Már szívszakadva várta, nem csak azt a napot, melyen az egyedül idvezítő egyházba beléphet, s először részesülhet szentségekben, hanem azt is, melyen tagja lehet e bámulatra méltó rendnek, mely most az egész világon el van terjedve, s tagjai közé a legderekabb, előkelőbb s ékesen szólóbb férfiakat számíthatja.

Holt atya azonban figyelmeztette, hogy tartsa vágyait titokban, s oly jól rejtse el, mint valami nagy kincset, melyet elveszthetne, ha elárulná, hogy birtokában van. És Harry kezdett büszke lenni e bizalomra és titokra, s gyöngéden ragaszkodott mesteréhez, ki őt ily csodás és borzadályos mysteriumba vezette be.

Mikor aztán kis szomszédja, Tusher Tamás, haza jött szünidőre az iskolából, s elbeszélte, hogy belőle is protestáns pap lesz, majd az iskolától, a mint ő

nevezte, stipendiumot fog kapni, azután egyetemre megy, ott sok pajtása lesz és végre zsíros parochiát kap. Harry öcsém alig tudta magát megtartóztatni, hogy azt ne mondja fiatal barátjának:

- Angol egyház! papság, zsíros parochia! Hát Tamás barátom, még a ti egyháztok és papságtok is egyház és papság? Mi a legzsírosabb jövedelem azon gyönyörhöz képest, ha egyetlen prédikációval százezer pogányt téríthetünk meg? Mit ér a szentháromság egyetemében való tanulás a vértanúság koronája mellett, mikor az embert angyalok szolgálják, mihelyt a feje le van ütve helyéről? Át tud a ti iskolamestertek köpenyegével a Themsén vitorlázni? Vannak a ti templomaitokban szobrok, melyeknek testéből vér csepeg, melyek beszélnek, járnak, sóhajtanak? Édes Tamásom, az én páter Holtom egyházában ezek minden nap megtörténnek. Hiszen hallottad hírét annak a szent Fülöpnek, ki Castlewood lordnak megjelent s őt az egyedül üdvezítő egyházba térítette. Neked nem fognak ám szentek jelenni meg. S Esmond Henrik - a páter Holtnak tett ígéret szerint - eltitkolván Tamás előtt a hit e kincseit, azokat egyszerűen csak páter Holt szívébe öntötte ki; ez pedig egyet bólintott fejével, kifürkészhetetlen tekintetével rámosolygott, s azt mondta neki, hogy jól teszi, ha e nagy dolgokról elmélkedik s csak akkor szól róluk, ha ő mondja.

NEGYEDIK FEJEZET.

Egy katolikus pap felügyelete alá helyeznek,
ki e vallásban nevel. - Castlewood grófné.

Ha Esmond Henriknek elég időt engedtek s gyermeki hajlamainak szabad folyást adtak volna, mielőtt tizenkét évvel idősb leendett, jezsuitává lesz vala, s életét talán mint chinai martyr, vagy towerhilli áldozat végezte volna be: mert azon néhány hónap alatt, mit egymással Castlewoodban töltöttek, Holt atya tökéletes hatalmat nyert a gyermek értelme és kedélye fölött, s meggyőződésévé tette - a mit maga páter Holt is egész szívéből vallott - hogy nincs oly magasztos életpálya, nincs halál-nem oly irigylendő, mint a melyre e híres rendnek annyi tagja oly készen áldozá fel magát.

Szeretete, ragyogó élcze, mindenkit elragadó jó kedélye, titokszerűsége és hallgatagsága által - mely csak növelte a gyermek tiszteletét - nyerte meg Harry teljes ragaszkodását, s kétségkívül meg is tartotta volna, ha egy szegény kis fiúnak a rendbe való felvételénél fontosabb és messzebb ható tervek el nem szólítják vala.

Miután a gróf és grófnő néhány hónapot töltöttek nyugalomban (ha ugyan nyugalomnak lehet nevezni, mert, az igazat megvallva, mindig czivódtak) odahagyták falujokat és Londonba mentek, magukkal vive gyóntatójukat is. A kis növendék talán soha oly keserű könyeket nem ontott életében, mint az első éjeken, midőn kedves barátja eltávozott, s ő ott feküdt árva kamrácskájában, a páter üres szobája mellett.

Harry csak néhány szolgálival maradt a nagy házban, s bár a páter által hagyott minden feladatot kidolgozott, nem egy üres órája maradt, mit arra használt föl, hogy a könyvtárban olvasson s kicsiny agyacskáját megzavarja a nagy könyvekkel, melyeket elől-hátúl talált.

De nem sokára hozzá szokott a magányhoz, s a későbbi években életének e szakára nem kellemetlenül gondolt vissza.

Midőn a család Londonban volt, az egész személyzet oda költözött vele, kivéve a kapust nejével és gyermekeivel, ki különben egyúttal serfőző, kertész és vadász is volt. E család a kapu felett lakott, ajtójuk az udvarra nyílt; még egy a rétre néző ablak a káplán szobája vala, s a mellett egy kis szoba, melyben páter Holt könyvtára, az Esmond Harry ágya állt. A háznak ez a része keletnek

fordulva, mentve maradt a cromwellisták ágyuitól, mert az üteg a nyugati udvarra néző dombon volt felállítva, úgy hogy a keleti oldal csak kevés romlás jelét hordta magán, kivéve a kápolnát, melynek VI. Eduárd korabeli festett ablakait széttördelték a köztársaságiak. Míg páter Holt itt volt, a kis Esmond Harry híven és örömmel szolgálta őt, kiporozta ruháit, elkészíté palástját, még napfelkölte előtt vizet hozott a forrásból, s mindig kész volt bárhová szaladni szeretett papja szolgálatára. Midőn a páter elment, lakszobáját bezárta, de a könyvtár ott maradt Harrynak, ki kedves papja társaságát kivéve, alig érzé magát elhagyottabbnak, mint míg a lordék is Castlewoodban voltak.

A francia közmondás azt tartja, hogy egy hős sem hős komornyikja előtt s kevésbbé éles szemek is, mint a milyekkel a grófné kis apródját a természet megajándékozta, fölfedezhették, hogy a myladynek vannak nem hősi tulajdonai is, bármennyire dicsérte s hízelgett neki Tusher asszony. Ha Holt atya nem volt jelen - ki nagy fölényt gyakorolt a házaspár fölött - a gróf és grófné mindig pörölt, s úgy szidta egymást, hogy a cselédek is nevelték, a szolgálaton levő kis apród pedig szörnyen megijedt.

A szegény fiu reszketett úrnője előtt, ki száz gúnynevet adott neki, s kinek nagyon ráállt a keze,

hogy pofon üsse, vagy arczára borítsa az ezüst tálat, mit - kötelessége szerint - ebéd után ő nyújtott át a grófnénak. Későbbi jósága által jóvá tette ugyan e bántalmakat, mik, az igazat megvallva, a szegény Harry gyermekkorát boldogtalanná tévék. Különben akkor mylady is elég boldogtalan volt, szegény feje, s úgy hiszem csak saját szomorú sorsát érezte alárendeltjeivel is. A gróf talán jobban félt tőle, mint apródja, s az egész házban csak páter Holt bírt vele. Harry csak akkor volt boldog, ha a páter is az asztalnál ebédelt, mikor aztán utána osonhatott, fecseghetett, olvashatott vagy sétálhatott vele. Szerencsére mylady nem szokott délig fölkelni. És Isten legyen könyörületes a szegény szobaleánynak, a ki öltöztette! Sokszor láttam - nyavalyást! - vörös szemekkel jönni ki a szobából, melyben azok a hosszas és titokzatos szertartások végeztek el mylady öltöztetése körül, és sokszor csappant rá a sakktábla Tusher asszony ujjaira, ha rosszul játszott, vagy a játék balfordulatot vett myladyre nézve.

Áldott legyen a király, ki a kártyát divatba hozta s áldottak legyenek a piquet és cribbage derék föltalálói, mert a lady napjából legalább három órát ezek foglaltak el s ez idő alatt családja tűrhető csendességben élt. Gyakran nyilvánította, hogy e multság nélkül meg kellene halnia. Alárendeltjei egymást válták föl mint valami órallomáson, nem kis feladat is volt myladyvel kártyázni, s sorban

játszottak vele. Holt úr órákig elült a piquet-asztal mellett myladyvel, ki ekkor meglehetősen is viselte magát; dr. Tusher pedig, azt hiszem, bármelyik hívét ott hagyta volna halálos ágyán, ha magas pártfogónéja egy játszámára hívta föl. Néha mylord is játszott vele, ha ugyan jó lábon álltak egymással. Ezeken kívül ott volt a szegény hűséges Tusher asszony s még egy pár komorna, kikre még Esmond Harry ez időből vissza tud emlékezni, de egyik sem birta ki sokáig e megtisztelő szolgálatot, egyik a másik után próbálta s vesztett bele. Ezek, a gazdasszony és a kis Harry ettek együtt egy asztalnál: szegény szobaleányok! Sokkal rosszabb dolguk volt, mint az apródnak! Ez legalább mélyen alhatott lehúzódba kis ágyába, míg amazoknak ott kellett ülniök s addig olvasniok valami hirlapot vagy a nagy Cyrus életét, míg úrnőjük elaludt. A grófné egész láda új színdarabot hozatott Londonból s Harrynak verés büntetése alatt meg volt tiltva csak beléjük is pillantani. Félek, hogy e büntetést nagyon gyakran kiérdemelte, de néha meg is kapta. Péter Holt végre is hajtotta, kétszer vagy háromszor, midőn rajta kapta a kis léhűtőt, hogy valami gyönyörű rossz színdarabot rejtett párnája alá Mr. Shadwell vagy Mr. Wycherleytől. - Ezek voltak, ha épen kezébe vette, a grófnak is kedvencz olvasmányai, ő egyébiránt röstelte a sok tanulást, sőt - mint a kis apród gondolá - általában minden komolyabb foglalkozást.

A kis Esmond Harry mindig tapasztalta, hogy a gróf sokkal gyöngédebb volt iránta, ha neje nem volt jelen; néha el is vitte a fiút apróbb vadászati kirándulásaira; szeretett vele kártyázni, trik-trakozni, mely játékot a gyermek az ő kedvéért tanult meg; napról-napra jobban megszerette, s különösen örült, ha páter Holt jót mondott róla: megveregette fejét, s megígérte, hogy gondoskodni fog róla. De mylady jelenlétében soha sem mutatott iránta ily szeretetet, sőt tette magát, hogy a gyerekkel durván bánik; kicsiny hibákért keményen megdorgálta, miért - úgy szólva - bocsánatot kért, ha megint magukban voltak, azt vetve okul, ha ő nem dorgálná meg, a lady tenné azt, pedig az ő nyelve nem oly szúró, mint a grófnée, mit a gyermek fiatalsága daczára igen jól átlátott.

E közben nagy nyilvános események adták elő magokat, mikről az egyszerű kis apród nem sokat tudott. De egyszer, midőn a szomszéd városban a mylady kocsijának lépcsőjén ült - míg a lord és neje és páter Holt belül ültek - egy nagy népcsoport elkezdett ordítani és gúnyolódni, a kocsi körül kiabálva: «Éljenek a püspökök! Le a pápával, nem kell nekünk pápa! Jezabel! Jezabel». Ugy hogy a gróf elkezdett nevetni, a grófné szemei pedig szikráztak, mert oly bátor volt, mint egy nőoroslán és semmitől sem ijedt meg; míg páter Holt, mint Esmond a kocsi lépcsőjéről jól láthatta, nagyon

megrémült arczczal hanyatlott hátra s ezt kiáltotta úrnőjének: «Az Isten szerelmeért, asszonyom, ne szóljon, ki se tekintsen az ablakon, üljön veszteg!» De ő nem engedelmeskedett a páter okos tanácsának; kidugta a fejét a kocsi ablakán, s kiáltott a kocsisnak: «Hajts keresztül a csőcseléken, Jakab, s csapkodj ostoroddal!»

A söpredék dörgő gúnyhahotával felelt, s megint kiabálta: «Jezabel, Jezabel!» Mylord mindig jobban nevetett, mint afféle közönyös nagy úr, kit semmi sem igen szokott felvillanyozni, ámbár láttam őt vigan, midőn ujjongva hallózott a kutyáknak, s rendesen sárga és hideg arcza szinte neki gyúlt s örömben ragyogott a mint árkon-bokron vágatott az űzött nyúl után; és láttam nevetni, káromkodni és hajrázni egy kakasviadalon, a mit különösen kedvelt. És most, midőn a nép neje után kezdett kiabálni, úgyszólván kárörvendő tekintettel mosolygott rá, mintha most is oly játékra várna, és neje s azok volnának a viaskodó felek.

A kocsis hihetőleg jobban félt úrnőjétől, mint a néptől, mert lovai közé csapkodott - a mint parancsolva volt - és az első lovon ülő fullajtár, (mylady mindig hat lovas hintón járt), ostorával nyaka közé húzott egy embernek, mert ez meg akarta ragadni az ostorhegyes zabláját.

Épen vásár napja lévén, a falusi nép össze volt gyűlve aprómarhás és tojásos kosaraival; a fullajtár még jóformán rá sem vágott arra az emberre, ki meg akarta fogni a ló száját, midőn egy nagy káposztafej repült be a kocsiba, mint valami bomba, mire mylord még jobban kezdett nevetni, mert a káposztafej kiütötte mylady kezéből a legyezőt, s páter Holt hasához vágódott. A káposztát répa- és burgonyaeső követte. «Az Isten szerelmeért legyen nagysád csendesen - mondá Holt úr - csak tíz lépésre vagyunk már a «Harang» fogadó bejárásától, ott ránk csukhatják a kapukat s elzárhatják tőlünk a söpredéket.»

A kis apród a kocsin kívül a lépcsőn ült s egy kamasz a csoportból burgonyával úgy szemén vágta, hogy szegényke eljajdult belé. A kamasz - egy nagy vaskos nyerges-legény a városból - nevetett.

- Na te veszett kis nyávogó pápista fattyú - szólt és lehajlott, hogy megint dobjon; ez alatt a tömeg a lovak és fogadó kapuja közt úgy megszorult, hogy a kocsi kénytelen volt megállni. A lord oly könnyedén, mint egy suhancz, kiugrott a kocsi felőle lévő ajtaján, Harryt félre tolván. A burgonyahős galléra egy percz alatt markában volt, s a következő pillanatban, a kamasznak lábait kikapatta alóla; mire az nagyot puffant a kövezeten.

- Te otromba nyúlhős! - kiáltá mylord - te nagyszájú pimasz, te! Hogy mersz gyermeket megtámadni s nőt bántalmazni? te! Csak egyszer dobj még a kocsira, te disznóbőrfoltozó czudar, pimasz, s istenemre keresztül szúrlak.

- Éljen mylord! - kiáltották néhányan, kik ismerték; a nyerges-legény pedig ismeretes kötekedő volt, a mellett majd kétolyan tenyeres-talpas mint a gróf.

- Félre az útból - szólt mylord emelt, éles hangon s nagy méltósággal, - félre az útból, csináljatok helyet a lady kocsijának. - Azok, kik a kocsi és a kapu közt álltak, rögtön helyet adtak, és a lovak berobogtak, míg mylord, feltett kalappal sétált utánok.

Midőn a kapu alá ért - hol a kocsi épen át ment - megint elkezdtek kiabálni: «Le a pápával! Le a pápistákkal!» Mylord megfordult s ismét szembe állt a tömeggel.

- Éljen a király! - kiáltá, a hogy csak kifért a torkán - ki merészli gyalázni a király vallását? Talán te? átkozott zsoltár-dünnyögő vargája... Megállj csak, szent igaz, hogy becsukatlak.

A kamasz viasszasompolygott, s a gróf a nap babérjaival vonult vissza, de midőn e jelenet okozta kis mozgalom elmúlt s arczáról eltűnt a pír, megint

visszahanyatlott szokott aléltságába, kis kutyácskájával játszott és ásított, ha mylady szólt hozzá.

E söpredék egy része volt azon embereknek, kik akkor az egész országot bebarangolták, zajongtak a hét püspök fölmentetése miatt, kiknek ügye éppen akkor folyt le s kikről a kis Harry akkor alig tudott valamit. Éppen esküdtszék volt Hextonban, és a «Harangba» sok nemesség gyült egybe. A gróf cselédségének új egyenruhája volt és Harrynak kis kék öltözete ezüstre, melyet csak ünnepélyes alkalmakkor viselt. A nemesség mind eljött mylorddal beszélni; az egyik bíró is - ki igen nevezetes személynek látszott - különösen udvarolt - vörös ruhában - neki és ladynek, a ki szörnyű nagyszerűen nézett ki. Harry emlékszik, hogy ruhája uszályát egyik hölgye vitte utána.

A «Harang» nagy termében társaság és bál is volt, s a vidéki családok fiatal úrficskái szintúgy nézték a mulatságot, mint Harry. Ezek egyike kicsúfolta kékült szemeért, mely a burgonya helyén feldagadt, egy másik pedig fattyúnak nevezte, miért közte és Harry közt ököltre került a dolog. Mylord unokaöccse, Walcotei Esmond ezredes, egy termetes, magas, szép, szelid arcú férfi - szétválasztotta a két gyermeket.

Harry ekkor még nem tudta, hogy később mily közeli viszonyba fog jönni Esmond ezredessel, s mily sok jóságért fog neki hálával tartozni.

A két család nem a legjobb lábon állt egymással. Mylady nem igen kimélte Esmond ezredet, ha róla beszélt, oly okoknál fogva, melyeket már érintettünk. De ezekről a kis Henrik hihetőleg semmit sem tudhatott, mert még nagyon fiatal volt.

Nem soká ezután volt, hogy a lord és neje, páter Holttal Londonba mentek, s Harryt - a mint mondók - Castlewoodban hagyták. S így a nagy ház egészen a kis emberkére maradt, vagyis rá és a gazdasszonyra, Worksopné asszonyomra, ki a családdal távol rokonságban álló koros nő volt s bár protestáns, de ingatlan tory és királypárti, mint valamennyi Esmond. Ez idő alatt Harry dr. Tusherhez szokott iskolába járni, ha ez otthon volt, hanem a doctor nagyon el volt foglalva.

Mindenfelé nagy sürgés-forgás volt, még a kis csöndes Castlewood falvában is, hova egy csoport nép jött a városból, s be akarták zúzni a castlewoodi kápolna ablakát, de a falusiak elkergették, még az öreg Sievewrightot is, a falu republikánus kovácsát. Mert mylady bár pápista volt és sok különösséggel bírt, de bérlőivel jól bánt, és a castlewoodi

kastélyban mindig elég hús, ruhanemű és gyógyszerek álltak készen a szegények számára.

Míg a lord és lady távol voltak, egy királyság cserélt gazdát. Jakab király elfutott, a hollandok eljöttek és az öreg Worksopné borzasztó történeteket beszélt rólok és az orániai hercegről a kis tudatlan apródnak.

Harrynak nagyon tetszett a nagy ház magánossága, mindenik színdarabot elolvashatta a nélkül, hogy a páter megbüntette volna érte, s a sok futkározás és játék a kapun kívül és belül, igen boldoggá varázslák élte e korszakát.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Uraságom összeesküvést forral II. Jakab király visszahelyezésére.

Esmond Harry szemét sem bírta lehunyni, mert mindig az angolnahorgokra gondolt, melyeket azelőtt való este vetett volt. Ott hevert ágyában. S alig győzte várni az órát, midőn majd kinyitják a kaput és ő, meg pajtása - Lockwood Jób, a kapus fia - kimehetnek a halastóra, hogy megnézzék, milyen szerencséjük volt. Pitymallatkor kellett Jóbnak őt felköltenie, de saját nyugtalansága az eredmény

íránt - mint valami lármadob - ébren tartá, és pedig oly soká, hogy már úgy tetszett neki, mintha soha sem akarna megvirradni.

Négy óra lehetett, midőn egyszer csak hallotta, hogy a szembe levő szoba ajtaja - mely a páteré volt - kinyílik és a folyosón valaki köhög. Harry felugrott, azt gondolva, hogy bizonyosan rablók, vagy tán remélve, hogy kísértet, hirtelen kinyitá ajtaját, s látta, hogy a páter ajtaja nyitva van, szobájában gyertya ég, s az ajtóban áll valaki nagy füst közepett, mi a szobából kigomolygott.

- Ki van ott? - kiáltá az elég bátorszívű gyerek.

- Silentium! - susogott az alak - én vagyok, fiam! s kinyújtá kezét. Harry könnyen megismerte benne tanítóját és barátját, páter Holtot. A szobának udvarra néző ablakára függöny volt bocsátva, s Harry észrevette, hogy a füst egy nagy halom papirból emelkedik föl, mely egy szenelőn lángolt, mikor ő a szobába lépett. Miután röviden üdvözölte és megáldotta a gyermeket - ki csak elbámult, hogy nevelőjét látja - a páter folytatta papirjai égetését, melyeket a kandalló feletti kis fali rejtekből vett ki, mit Harry addig soha nem vett észre.

Páter Holt elnevette magát, midőn látta, hogy egész figyelmét e rejtekre fordítja.

- Jól van, Harry! a hűséges kis famulus mindent lát, de semmit sem szól. Tudom, hogy bizhatom benned.

- Fejemet is odaadnám önért - szólt Harry.

- Fejedre nincs szükségem - felelé a páter, azt gyöngéden megsímogatva - csak azt kívánom, vess lakatot nyelvedre. Égessük el ezeket a papirokat, de ne szóljunk róluk senkinek. Szeretnéd elolvasni őket?

Harry elpirult s lesüté fejét, mert a nélkül, hogy tudta volna miért, már belé nézett azon papirba, mely előtte feküdt; de hiában mereszté rá szemét, mert bár a betűket tisztán olvashatta, egy szót sem értett belőle.

Miután az iratok el voltak égetve, a hamut összegyűjtötték egy széntartóba, úgy hogy majd semmi nyoma nem maradt az egésznek.

Harry már hozzá volt szokva, hogy páter Holtot különnemű ruhákban lássa, mert nem volt tanácsos, vagy legalább nem érdemelte meg veszély kockáztatását, hogy a pápista papok hivatalos ruhájukban járjanak, s épen ezért nem is tűnt fel neki, hogy a páter lovag ruhában, nagy bivalybőr

csizmákban, fején tollas kalappal, kissé hanyagul, de mégis úrilag volt öltözve.

- Már ismered a rejtek titkát - szólt Harryhoz nevetve - s más titokra is készen lehetsz; s ezzel kinyitott - ezúttal nem valami rejtekajtót - csak egy ruhatárt, melyet rendesen zárva tartott s kivett belőle két vagy három rendbeli ruhát, különböző színű parókákat, egy pár finom kardot, (páter Holt igen gyakorlott volt a vitór forgatásában, s midőn otthon volt, minden nap gyakorolták magokat ő és növendéke a vívásban, s a fiú nagy tökélyre is vitte e művészetet) egy katonai egyenruhát és köpenyt és egy paraszt csuhát, s berakta őket a kandalló fölötti nagy üregbe, melyből az iratokat szedte volt ki.

- Ha nem fedezik föl e rejteket, nem találják meg ezeket, ha pedig megtalálják, csak azt fogják megtanulni belőle, hogy páter Holtnak több rendbeli ruhája is volt, mint minden jezsuitának. Hiszen te tudod, Harry, hogy ámítók vagyunk.

Harryt nyugtalanította a gondolat, hogy barátja el akarja hagyni; de a páter biztatva mondá:

- Ne búsulj, meglehet, hogy pár nap múlva visszatérek mylorddal. Minket túrni fognak - üldözni nincs miért. Hanem eszükbe juthat látogatást tenni Castlewoodban, mielőtt mi

visszatérnének, s magam szőrű emberre gyanakodnak, s így könnyen megeshetnék, hogy megvizsgálnák írásaimat, melyekhez pedig senkinek semmi köze, legalább nekik nincs.

S Esmond Harry maig sem tudja, ha vajjon azok a különös jegyekkel tele írt papírok a politikára, vagy arra a rejtélyes társaságra vonatkoztak-e, melynek páter Holt is tagja volt.

Többi ingóságait, épen nem gazdag ruhatárát, stb. érintetlenül hagyta Holt, mindent a maga helyén, s csak egy pár hittani értekezést vett elő, ámbár nevetve, melyeket az angol egyház ellen írt, a szenes serpenyőre vetette, de csak félig égette meg.

- És most, Harry fiam - szólt a páter - nyugodt lelkiismerettel bizonyíthatod, hogy legutoljára, mikor láttál, latin prédikációkat égettem el, mielőtt elmentem volna Londonba, hanem a hajnal mindjárt fölkel s nekem távol kell lennem mielőtt Lockwood fölébredne.

- Hát nem Lockwood bocsátja ki önt, uram? - kérde Esmond. Holt elnevette magát; soha jobb kedvű és vigabb nem volt, mint nagy vállalatok vagy veszélyek közepette.

- Lockwood nem is tudja, hogy itt vagyok, válaszolt a páter, s te sem tudnád, kis öcsém, ha mélyebben aludtál volna. Hanem neked is el kell feledned, hogy itt jártam, s most Isten veled! Csukd be az ajtót, eredj szobádba, s ne jöjj ki a míg... megállj, mért ne tudj egy titokkal többet? Tudom, hogy te nem árulsz el engem soha?

A káplán szobájában két ablak volt; az egyik nyugatra, az udvaron levő kútra nyílt; a másik - mely keskeny és erős vasrácsal volt ellátva - a kastély előtti rétre. E második ablak magasabb volt, mint hogy a padlóról el lehetett volna érni, de páter Holt asztalra állva megmutatta, hogy ha megnyomja az ablak alját, az egész keret ólmostól, üvegestől és vasrácsostól egy alatta levő üregbe ereszkedik le, melyből vissza lehet emelni és helyezni előbbi szokott helyére; egy ablaktányér készakarva ki volt törve, hogy ki lehessen rajta nyúlni a gépezet rugójához.

- Ha elmegyek - szólt páter Holt - húzd el az asztalt az ablaktól, hogy még ne is gyaníthassák, hogy én itt távoztam el; zárd be az ajtót, tedd a kulcsot - ejnye hova is tegyük a kulcsot! - Chrisostomus alá, a könyves polczra; s ha kérdeni találja valaki, mondd, hogy én oda szoktam tenni, s megmondtam neked, hogy megtalálhasd, ha szobámba akarsz menni. A falon könnyen le lehet szállani az árokba